Fredrik Tamm

MESSIASIDÉN

ELLER

DET AF JESUS PREDIKADE GUDSRIKET.

AF

NILS IGNELL.

ἡ βασιλεία τȣ̃ θεȣ̃ ἔντος ὑμῶν ἐστιν.
Luc. 17: 21.

STOCKHOLM,
PÅ L. J. HIERTAS FÖRLAG.
1868.

Pris: 75 öre.

MESSIASIDÉN

ELLER

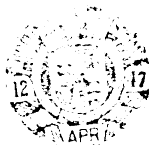
DET AF JESUS PREDIKADE GUDSRIKET.

Af

NILS IGNELL.

ἡ βασιλεία τȣ̃ θεȣ̃ ἔντος ὑμῶν ἐστιν.
Luc. 17: 21.

STOCKHOLM,
PÅ L. J. HIERTAS FÖRLAG.
1868.



Förevarande skrift utgör ett svar på den af sällskapet i Haag till den kristna religionens försvar framställda prisfrågan:

Huru har hos israeliterna Messiasidén utvecklat sig intill Jesu tid? Har Jesus sjelf förklarat sig för Messias, och om den frågan bejakas, i hvilken mening har han gjort det? Hvilket värde för framtiden har den läran, att Jesus är Messias?

STOCKHOLM
IWAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI
1868.

FÖRORD.

Föreliggande skrift begyntes och utfördes under de sista veckorna af författarens lefnad och har efter hans död funnits bland hans efterlemnade papper.

Den öfverlemnas härmed i allmänhetens händer, icke såsom någonting i grunden nytt, då samma frågor redan förut i utgifna arbeten blifvit af författaren behandlade, utan såsom en utförligare och klarare utveckling deraf än i föregående skrifter. Begreppet om Guds rike, af författaren städse framhållet såsom kristendomens hufvudpunkt, antager här den oomtvistliga höghet, som tillkommer detsamma, och är den medelpunkt, kring hvilken det öfriga sluter sig. Vigtiga äro äfven i detta hänseende de resultat, till hvilka författaren kommer i fråga om Messiasidéns värde för framtiden, såsom ämnad att leda till utvecklingen i och genom menniskor af det Guds rike på jorden, hvilket är samma idés nödvändiga korollar.

För öfrigt torde det icke sakna ett visst intresse att efter en författares bortgång betrakta det sista alstret af en längre skriftställarverksamhet. Det synes, som hade författaren här velat likasom i en brännpunkt sammanfatta sina åsigter om kristendomens höga uppgift i afseende på Guds rikes utbredande i verlden med deraf härflytande välsignelser, en sammanfattning, verkställd i ett språk, vittnande om sådan kraft, klarhet och värma, som sällan pläga kunna bibehållas in i sista ögonblicken.

Stockholm i sept. 1868.

Förläggaren.



FÖRSTA AFDELNINGEN.

Den kyrkliga litteraturen vittnar, huru den kristna fromheten straxt ifrån kristendomens upprinnelse nästan öfverallt i Gamla Testamentets heliga skrifter trodde sig finna förutsägelser om Kristus. Men skärskådar man de bibelställen, som sålunda straxt från kristendomens början blifvit betraktade som messianska, så har den nyare hermenevtiken, med ledning så väl af historien och arkeologien som af lingvistiken, ej sällan velat underkänna deras messianitet. Sålunda, att vi må styrka detta med exempel, har det löfte om Förlossaren, som man i Gen. 3: 15 velat finna, starkt blifvit ifrågasatt. Stället handlar i sjelfva verket efter ordalydelsen också endast om den fiendtlighet mellan menniskan och ormen, som blifvit af naturen nedlagd mellan dem båda; huru qvinnans afföda skulle hugga efter hufvudet på ormen, men tvärtom ormen efter hälen på henne. Underbart synes äfven, att just det första messianska löftet skulle hafva blifvit gifvet i ord, som varit ställda till en orm. Sammaledes

har äfven messianiteten i Gen. 12: 3 blifvit bestridd. Nyare bibeltolkare hafva öfversatt de för messianska ansedda orden sålunda: "Efter dig", d. ä. med åberopande af ditt exempel, ditt namn och din lycka, "skola alla jordens slägten välsigna sig", d. ä. ditt namn skall blifva en välsignelseformel för alla jordens slägten[1]). Många ställen i Psalmerna, hvilka af kyrkan blifvit räknade för messianska, har äfvenledes en nyare kritik icke velat föra bland sådana.

De äldsta säkra spåren af Messiasidén framträda, såsom den berömde forskaren d:r *Ewald* i sin framställning af utvecklingens gång hos Israels folk har ådagalagt, först hos profeten Joel. Det var en olycksdiger tid, i hvilken de profeter, hvilkas skrifter äro oss i behåll, trädde upp. Folket, enigt, segerrikt och starkt under konung David, hade efter Salomos död blifvit söndradt i tvänne riken, ofta bekrigande hvarandra. Härigenom försvagade, saknade de kraft att motstå de icke sällan stora och mäktiga folk, af hvilka de hotades. I Israels rike hade dessutom en gudsdyrkan blifvit upprättad, som var i uppenbar strid mot Jahvehdyrkningens hela anda och väsende. Jemväl i Juda rike hade de omgifvande folkens råa gudsdyrkan icke litet in-

---

[1]) *Lindgren*, Moses' första bok.

ritat sig. Sedetillståndet var lastfullt och förderfvadt; hela landet var fullt af förtryck och orättrådighet. Men just i sådana olycksdigra tider spanar anden med desto större ifver efter ett kommande bättre. I Davids lyckliga tid, då folket ännu fann sig belåtet i det närvarande, skulle omöjligt Messiasidén kunnat upprinna.

Taga vi nu i närmare betraktande Messiasidén, sådan hon hos profeten Joel träder oss till mötes, så står hon i full öfverensstämmelse med den judiska teokratien samt med de allmänna ledande idéer, som genomgå Gamla Testamentets skrifter. Alldenstund olydnad mot Jahvehs röst, afgudatjenst och ogudaktigt lefverne jemväl ibland Israels folk äro rådande, så kunna i enlighet med den vedergällningslära, som öfver hufvud genomgår Gamla Testamentet, Guds hämnande straffdomar icke uteblifva. En dag skall inbryta, då Herren Gud skall förgöra de onda och orättfärdiga. Detta är den stora och förskräckliga Herrans dag, hvilken profeterna till folkets väckelse och varning i hvarjehanda målande bilder, hvar och en med hänsyn till sin tids förhållanden, förutsäga. Å andra sidan är likväl Israels folk det enda, hvilket känner och dyrkar den ende sanne Guden. Det är det folk, hvilket Gud utkorat till sitt egendomsfolk. Han har med Israels folk slutit sitt förbund och gifvit

det sin lag. Det kan derföre icke genom Guds straffdom blifva fullkomligt utplånadt från jorden. I hvilken vidd denna straffdom än må öfvergå detsamma, så skulle dock Gud förvara sig en qvarlefva af sanna israeliter. Nu först skulle omsider ett verkligt Guds folk uppkomma. Nu skulle Gud utgjuta sin ande öfver allt kött, och deras söner och döttrar profetera, deras äldste hafva drömmar och deras ynglingar se syner. Ja, till och med öfver deras trälar och trälinnor skulle Gud på den tiden utgjuta sin ande[1]).

Messiasidén, sådan hon här framträder, är alltså rent moralisk och ännu icke blandad med några politiska element. Hon är ett uttryck af den tillförsigt om det godas slutliga seger öfver det onda, hvilken väl äfven hos andra folk, men klarast och bestämdast uti den persiska Zarathustrakulten träder oss till mötes. Att detta hos Israels folk måste stegras till en långt större förvissning än hos något annat folk, låg uti sjelfva Jahvehdömets natur. Gud, som med så heligt allvar hade inskärpt sin lag och det godas öfning samt tillsagt de fromma och rättfärdiga sitt beskärm — han kunde uti sin allgoda styrelse icke fela att en gång göra det goda och rätta segrande i verlden. Också antager

---

[1]) Joel 2: 28, 29.

här detta hopp, straxt ifrån första stund det uttalas, en bestämdare gestalt, såsom vi hafva sett: det förbindes å ena sidan med en förfärande Guds straff- och hämndedag öfver de onda, men å den andra sidan med Guds andas utgjutelse. Icke genom ljusets sakta utbredande samt genom den utgjutna andans egen inneboende gudomskraft skulle de ondas hop efter hand tillintetgöras, utan genom en plötslig, våldsam, förstörande katastrof. Att fatta och våga förbida det förra, härtill hvilade syndamörkret alltför tungt öfver jorden jemväl för deras syn, som mäktade omfatta hoppet om ett bättre. Icke annat än i full öfverensstämmelse med deras tänkesätt i öfrigt utbildade sig jemväl hos Israels folk de högsta idéer, aningar och förhoppningar. Föreställningen om Guds vedergällande rättvisa var dock för djupt rotad i tänkesättet, att föreställningen om något annat utrotande af de ondas hop än genom en plötslig, våldsam och förfärlig förstörelse kunde få insteg.

Men uti förutsägelsen af den förskräckliga Herrans dag finna vi redan hos Joel bilder, af hvilka den kristna kyrkan ända ifrån sin upprinnelse och äfven samtida judiska skriftställare gjort bruk vid framställningen af densamma. Han talar på icke mindre än trenne ställen uti sin korta skrift om en

förmörkelse af sol, måne och stjernor[1]). Men har han härmed, i likhet med dessa sistnämnda, äfven förbundit föreställningen om verldens förstöring? Åtminstone är detta en föreställning, till hvilken annars i G. T:s skrifter före exilen intet spår finnes. Ett gudsrike på jorden var dock det gudsrike, de äldre profeterna förutsade och förbidade. Att Joel härutinnan icke gör något undantag, visar sig af hans beskrifning i öfrigt på denna dag. Ty enligt 2 kap. 2 v. skulle den annalkande Herrans dag — samtliga profeterna satte den förbidade messianska tiden icke i ett aflägset fjerran, utan ansågo honom nära förestående — komma öfver Israels folk genom ett stort och mäktigt folk, hvars like icke varit hade, ej heller till evig tid vara skulle, och i den påföljande 3 v. säges, att landet, som före honom varit såsom en lustgård, skulle efter honom vara såsom en vild öken. Förmörkandet af sol, måne och stjernor är alltså endast en bild, genom hvilken profeten velat lifligare måla Herrans dags förfärlighet. Sammaledes ock vid den dom, som skulle öfvergå hednafolken[2]), tillkännagifver sjelfva den plats, han anvisar för densamma, nemligen *Josafats dal*, att härvid profeten omöjligt kan hafva haft för ögonen den yttersta dom,

---

[1]) Joel 2: 10, 31; 3: 15. — [2]) Joel 3: 2, 12.

af hvilken nyssbemälda skriftställare uti hans ord velat finna en förutsägelse, utan blott en förgörelsens dom i likhet med den, som enligt beskrifningen i 2 Kr. B. 20: 1—30 under den fromme Josafats tid hade öfvergått de mot honom anryckande fiendtliga folken.

Men om profeten väl förutsåg, att ingen verklig lefvernets förbättring kunde komma, med mindre hjertat till sin innersta grund blefve förändradt, så visar dock sjelfva det sätt, hvarpå han beskrifver den förbidade gudomliga andans utgjutelse, att han ej tänkte sig densamma annorlunda än såsom en exstatisk, lik den, af hvilken profeterna inspirerades.

Emellertid, såsom häraf visar sig, hade den messianska förhoppningen ännu icke antagit den form, som hon sedermera undfick, och hvarigenom hon först motsvarar benämningen *messiansk.* Det är först ännu ett århundrade härefter genom profeten Jesaja och hans samtida Micha, omkring 700 år f. Kr., vi se henne framträda i sådan form. Var än tillintetgörandet af de ondas hop ett vilkor för det bidade gudsrikets förverkligande, så kunde likväl icke härigenom ensamt detta gudsrike uppkomma. Också hade redan Joel förbundit uppkomsten af detsamma med Guds andas utgjutelse, såsom vi hafva sett. Men denna anda kunde dock icke uti

sitt rätta mått utgjuta sig öfver Guds folk, med mindre hon först förverkligades hos *en*. *En* måste komma, som verkligen motsvarade religionens alla fordringar. Hos denne ene måste innebo en tillförene aldrig skådad gudomlig kraft: på honom skulle Herrans ande hvila, hans vishets och förstånds ande, hans rådighets och starkhets ande, hans kunskaps och gudsfruktans ande[1]).

Men fastän denne skulle tukta jorden med sin muns staf och med sina läppars anda dräpa de ogudaktiga[2]) — man märke, huru mycket den inre andliga kraften redan hade uppdagats för denne store profet — så var profeten dock icke mäktig af den tanken, det skulle denne *blott* genom kraften af sitt ord och sin anda kunna tillvägabringa den förnyelse, som skulle komma genom honom. Konungamakt, yttre myndighet och tvångsmakt voro för mycket införlifvade med hela folkets tänkesätt att låta en sådan tanke uppkomma; och ifrån tidens rådande tänkesätt och förhållanden förmådde dock ingen bland Gamla Testamentets heliga män lösgöra sig. Med konungamakt borde fördenskull denne ene tillika vara utrustad. Men under David hade konungadömet nått sin högsta glans. Hans tidehvarf var den ljusa bild, hvilken lik en vänlig stjerna strå-

[1]) Es. 11: 2. — [2]) Es. 11: 4.

lade genom minnenas natt. På Davids tron sutto ännu hans afkomlingar. Från Davids stam borde fördenskull denne ene utgå. „Ett skott skall uppgå af Isai stam och en telning af hans rot bära frukt“ [1]). „Du Bethlehem, för liten att stå ibland Juda tusende, af dig skall mig framgå en herrskare i Israel, som ifrån forntima tid leder sin upprinnelse“ [2]). Från Bethlehem härstammade nemligen konung David. „Han gifver dem till spillo, tilldess hon föder, som föda skall: då skola hans qvarlefvande bröder igenkomma till Israels barn“, tillägger härpå samma profet. Till evig tid skulle ock enligt en annan profetia Davids hus och rike blifva beståndande [3]).

Så inblandade sig uti Messiasidén straxt vid dess upprinnelse ett politiskt element. Men detta politiska element är likväl underordnadt det sedliga. Den konungsliga makten och högheten är blott ett vilkor för tillvägabringandet af den sedliga omskapelse, man genom denne ene förbidade. Emellertid just af denna politiska tillsats fick denne förbidade upprättare af det rätta gudsriket sin benämning. Ty såsom sådan skulle han dock vara en konung, med hvilken ingen annan konung kunde ställas i bredd; hvarföre man ock företrädesvis tillade honom namn af *Messias* eller *den Smorde.*

[1]) Es. 11: 1. — [2]) Micha 5: 2. — [3]) 2 Sam. 7: 16.

Men skulle då blott hos denne ene Guds anda bo? Skulle hos honom, likasom hos den Vise i Platos stat, all både intellektuel och sedlig fullkomlighet så väl som den mest oinskränkta konungsliga myndighet och makt vara koncentrerade, på det att genom honom folket blott på ett utvärtes sätt måtte sammanhållas? Nej, fastän konungamakten väl var oinskränkt, ty någon annan konungamakt kände ej de antika folken, så stod likväl hos Israels folk profetdömet bredvid konungadömet. Det hör icke till vårt ämne att visa — och utaf andra författare, såsom af d:r Ewald, har detta omständligt blifvit utredt — hvilken makt profeterna öfvade. Konungen var enligt teokratiens idé egentligen blott Guds tjenare, som, fastän icke folket ansvarig för handhafvandet af sitt konungsliga kall, dock var Gud ansvarig. Med hvilken oförskräckthet och frimodighet profeterna påminna konungarne om denna ansvarighet, härom vittnar hela Israels folks historia under denna konungadömets första period. Ja, med hvilken ytterlig våldsamhet profeterna under profetdömets äldre period till och med störtade och förgjorde gensträfviga konungar, härom vittna berättelserna i 2 Kon. 9: 1—10, 14. Men voro nu profeterna sjelfva män, som enligt profetdömets idé drefvos icke af en yttre tvångsmakt, utan af en inre, så borde i den förbidade

nya tid, som genom Messias skulle komma, denna inre andliga makt i mycket vidsträcktare mått göra sig gällande. Om än Messias väl skulle vara utrustad med den mest oinskränkta borgerliga makt, så var det dock icke genom denna objektiva makt i och för sig, utan genom den inre subjektiva, genom den gudomliga andans utgjutelse, det rätta gudsriket skulle tillvägabringas. Ingen kan uttrycka detta kraftigare än den högstämde Jeremia, då han i Jahvehs mun lägger nedanskrifna ord: „Si den tid kommer, säger Jahveh, då jag vill göra ett nytt förbund med Israels och med Juda hus. Och detta skall vara förbundet, som jag skall göra med Israels hus i den tiden. Jag skall gifva min lag i deras hjertan och skrifva honom in i deras sinne... och ingen skall (med någon yttre myndighets bud) lära den andre, icke en broder den andre, och säga: känn Herren; utan de skola alla känna mig, både små och stora“ [1]).

Dock var det endast stunder af den profetiska inspirationen, som sålunda höjde dem öfver mosaismen. Att utbilda till en omfattande verldsåskådning det, som uti dessa hänförelsens ögonblick föresväfvade dem, förmådde profeterna icke. Lagens ände förmådde de dock icke skåda. Den nyss-

---

[1]) Jer. 31: 31, 33, 34.

nämnde Jeremia utbrister på ett annat ställe[1]): „Si, den tid kommer, säger Herren, att jag det goda ordet uppväcka skall, som jag till Israels och Juda hus talat hafver. Uti densamma tiden skall jag från David låta utgå en rättfärdig telning, som skall upprätta rättfärdighet och rätt på jorden. På den tiden skall Juda frälst varda och Jerusalem säker bo, och man skall kalla honom Herren vår rättfärdighet. Ty det skall icke fela, att en af David skall sitta på Israels hus stol. *Desslikes skall ej heller någon tid fela, att prester och leviter skola vara för mig, som bränneoffer göra och spisoffer antända och offer slagta alla dagar*". Väl föresväfvade dem i mången stund betydelselösheten för en sann gudsdyrkan af de offer och öfriga iakttagelser, hvilka lagen anbefallde. Så utbrister Jesaja[2]): „Hvad skall jag med edra myckna offer? säger Herren. Jag är mätt på bränneoffren af edra vädurar och på eder gödboskaps talg, och uti oxars, lamms och bockars blod har jag intet behag. När I kommen inför mig, hvem fordrar sådant af eder, att I skolen beträda mina förgårdar? Faren icke fort att bringa mig edra fåfänga skänker! Rökverk är mig en styggelse, sammaledes nymånadsfesterna, sabbaterna och utropandet af edra

---

[1]) Jer. 33: 14—18. — [2]) Es. 1: 11—14.

sammankomster. Jag vill icke veta af edra späkningar. Edra nymånadsfester och edra sammankomster hatar min själ; de äro mig en börda; jag kan icke lida dem". Och författaren till sednare afdelningen af Jesaja bok säger i Jahvehs namn[1]): „Är sådant en fasta, som jag älskar, att en menniska plågar sig hela dagen igenom eller hänger sitt hufvud såsom ett rörstrå och ligger på en säck och i aska? Vill du kalla det en fasta och en dag till Jahvehs behag? Är det icke långt mer en fasta, den jag utväljer, att man lossar ondskans kedjor, minskar okets band, gifver de fångna frihet och afskuddar allt förtryck? Är icke det en rätt fasta? Bryt den hungrige ditt bröd, tag de fattiga och förföljda i ditt hus; ser du en naken, så kläd honom och drag dig icke undan din medmenniska!" Men om de än kände betydelselösheten för en sann gudsdyrkan af de utvärtes formerna i och för sig, förmådde de likväl icke lösgöra sig från dessa former, ej heller lösgöra sig från lagens utvärtes ledband, så mycket de än suckade efter en tid, då Herrans lag skulle inskrifvas i deras hjertan och sinnen. Och af all teokrati var dock i närvarande tid konungadömet den enda form, hvarunder man kunde tänka sig någon ordning och be-

[1]) Es. 58: 5—7.

stånd i ett samhälle. Upphofvet till den nya tid af rättfärdighet och lycksalighet, hvilken föresväfvade profeterna, skulle fördenskull vara en konung — en konung, som skulle upprätta rättfärdighet och rätt på jorden.

Paradiset, denna ljusa bild af renlefnad och lycksalighet, satte alltså Israels folk icke i ett fjerran förgånget, utan i framtiden. Med hvilken liflighet, men ock med hvilken nationalstolthet hvarje stråle af hopp omfattades, som lofvade annalkandet af denna nya tid, finner man framför allt af Jesaja boks sednare del. Denna afdelning af densamma (kap. 40—66) har, såsom af innehållet tydligt visar sig, blifvit författad af en man, som lefde mot slutet af exilen. Cyrus, här kallad *Kores*, har redan uppträdt på verldsteatern; profeten förutser och förutsäger fördenskull med den mest fröjdefulla förvissning det babyloniska rikets snara omstörtande samt härmed tillika sitt eget folks förlossning. Det var den glada tidningen härom han kände sig sänd af Gud att förkunna, och den han med den mest glädjedruckna hänförelse äfven frambar till sitt folk. Om redan en äldre profet hade med förutsägelsen af det babyloniska rikets omstörtande förbundit en tid, då Israels folk icke mer skulle hemsökas af de lidanden, dem deras synder hade ådragit dem, och icke mer tjena främmande

folk[1]), så målar deremot denne med de mest glödande färger den nya tid, hvilken nu skulle uppgå för detsamma. Det skulle undfå dubbelt af Herrans hand för sina synder[2]). Gud skulle nu utstryka deras missgerningar såsom ett moln och såsom en dimma deras synder[3]). Från alla väder skulle på hans tillsägelse hans folk nu församla sig[4]). Egyptens gods och Ethiopiens skatter skulle nu tillfalla dem, det stora folket i Saba skulle gifva sig under dem och, uti kedjor slutna, hylla dem, emedan hos dem var Gud och ingen annan Gud mer[5]). Konungar skulle vara deras skaffare och deras furstinnor deras ammor. De skulle för Israel nederfalla till jorden på sitt ansigte och sleka stoftet af deras fötter[6]). Folk, dem de icke känt, och som ej heller förut känt dem, skulle på deras kallelse hasta till dem för Herrans skull, som velat förherrliga dem[7]). Hofvens skatter och all folkens rikedom skulle föras till dem, skaror af kameler och dromedarer från Midian och Epha skulle öfvertäcka deras land, från Saba skulle alla komma, guld och rökverk föra och Herrans lof förkunna. Alla hjordar i Kedar skulle till dem församla sig. Tarschischskeppen skulle hemföra deras söner från fjerran länder och med dem deras silfver och guld, Jah-

---

[1]) Jer. 30: 8. — [2]) Es. 40: 2. — [3]) Es. 44: 22. — [4]) Es. 43: 5, 6. — [5]) Es. 45: 14. — [6]) Es. 49: 23. — [7]) Es. 55: 5.

vehs namn till pris. Främlingar skulle uppbygga deras murar och deras konungar tjena dem; ty de folk och riken, som ej ville tjena dem, skulle förgås och blifva i grund förödda. Ja, jemväl de, som förtryckt dem, skulle bugande komma till dem och alla de, som försmädat dem, nederfalla till deras fötter och kalla dem Jahvehs stad. I koppars ställe skulle nu träda guld och i stället för jern silfver[1]) och med rubiner och andra ädelstenar portarne till deras stad infattas[2]). Men lika utomordentlig som deras rikedom och deras heder af främmande folk, lika utomordentlig skulle jemväl i andra hänseenden deras sällhet blifva. Gråt och klagan skulle icke mer höras ibland dem. Intet nyfödt dibarn och ingen gråhårsman skulle finnas, som icke skulle nå sin högsta ålders mått; ty doge vid 100 års ålder någon, så skulle han hafva dött ung och hafva blifvit träffad af syndens bråddöd[3]). Men också skulle intet orätt mer höras i deras land, ej heller skada och förderf i deras gränser. Deras höfdingar skulle vara fridsamma och deras fogdar billiga[4]).

Se här i korthet de messianska föreställningar, som möta oss hos profeterna! Messias sjelf var en menniska, en telning af Davids stam: med mosaismens stränga monoteism förlikade sig på intet

[1]) Es. 60: 5—17. — [2]) Es. 54: 12. — [3]) Es. 65: 19, 20. — [4]) Es. 60: 17, 18.

sätt, det kunde bredvid Jahveh någon annan person finnas i gudomsväsendet, hvilken måtte uti Messias antaga mandom, och ännu mindre med Jahvehs upphöjdhet öfver allt ändligt, att han i någon mensklig individ skulle kunna inkarneras. Men fastän det Guds rike, som genom den förbidade Messias skulle upprättas, väl skulle vara ett förverkligande af det dygde- och sällhetsideal, mot hvilket menskligheten aldrig kan upphöra att sträcka sitt hopp, och med hvars upphörande det menskliga sträfvandet skulle förlora sitt mål; förmådde de likväl icke fatta detta ideal i dess rena andlighet, ej heller dess förverkligande såsom skeende blott genom andliga medel. Änskönt det bidade gudsriket skulle föregås af en förfärande Herrans dag, genom hvilken de ondas hop skulle tillintetgöras, måste dock Messias, ehuru utrustad i det fullkomligaste mått med Guds vishets och starkhets anda, icke desto mindre vara omgärdad med oinskränkt makt för upprättandet af detsamma. Men också var den förbidade lycksaligheten ingen ren andlig, utan tvärtom i ganska hög grad uppblandad med de sinnliga elementer, i hvilka en i ändligheten fjettrad själ vanligen sätter sitt goda, såsom af det från författaren till den sednare afdelningen af Jesaja bok nyss gjorda utdraget rörande den bidade lycksaligheten klart visar sig.

Men ett ej litet förändradt skaplynne fick Messiasidén genom *Daniels bok.* Vi hafva icke fört denna skrift bland de äldre profetiska, som blifvit författade före, under eller ock endast kort tid efter exilen. Hon har, hvad nu kritiken ovedersägligt har lagt i dagen och utaf bokens innehåll klart framlyser, blifvit författad efter det angrepp mot Judafolkets hela lag och gudstjenst, som Antiochus Epiphanes företog sig, för att med löftet om Messias' förestående ankomst upplifva de frommas mod och tillförsigt. Messias är redan till, ehuru ännu icke nederstigen på jorden. Inför den gamle, hvilkens stol var eldslågor, och framför hvilken millioner gånger millioner stodo, kom uti himmelens sky likasom en menniskas son; och honom blef gifvet allt välde, all herrlighet och allt konungadöme, att alla folk och tungomål skulle tjena honom. Här framträder han alltså, fastän *lik* en menniskas son, dock såsom en af de andar, hvilka enligt den gamla perserläran tjena Ormuzd och förestå särskilda regioner af hans verk. Också är hans herradöme evigt och skall aldrig förgås och hans rike ingen ände hafva[1]). Om enligt de äldre profeterna det messianska riket icke skulle hafva någon ände, så tillägges likväl ingenstädes uttryckligen Messias sjelf ett evigt herradöme. Men ännu

[1]) Dan. 7: 9, 10, 13, 14.

märkligare förändring har föreställningen om sjelfva det messianska riket undergått. Ty, fastän kap. 7: 27 intygas, att herravälde och makt öfver alla riken under himmelen skulle blifva gifvet den allra högstes heliga folk, förbindes icke desto mindre vidtagandet af detsamma, kap. 12: 2, med de dödas uppväckelse. Ingå uti detsamma skola alla, som finnas inskrifna i lifvets bok[1]). Domen är alltså här förbytt till en allmän verldsdom öfver både döda och lefvande; hoppet om den genom Messias kommande lycksaligheten på jorden är uppgifvet. Lycksaligheten vidtager först i ett lif på andra sidan grafven.

Dessa messianska idéer finna vi närmare utvecklade i *Henochs bok*, som af *Dillmann*[2]), till hvilkens åsigter vi i detta hänseende ansluta oss, antages hafva blifvit författad närmare slutet af andra århundradet före Kr. Men, fastän i denna bok Messias idkeligen kallas "menniskosonen", "den rättfärdige" (kap. 38: 2) "den, hvilkens lott inför andarnes herre har öfverträffat allt genom rättfärdighet" (kap. 46: 3), och fastän om honom säges, att hos honom bor vishetens anda och dens anda, som insigt gifver, och lärans och kraftens anda, till följd af hvilket allt han äfven blifvit af andarnes

---

[1]) Kap. 12: 1. — [2]) *Das Buch Henoch*, Allgem. Einleitung, S. XLIII u. f.

herre utvald efter hans välbehag (kap. 49: 3, 4); så nämndes likväl hans namn inför andarnes herre, "innan solen och tecknen voro frambragta, innan himmelens stjernor voro skapade" (kap. 48: 3). Alltså, ehuru författaren väl ställer honom inom de menskliga varelsernas led, har han dock före verldsskapelsen varit till, och sjelfva det sätt, hvarpå författaren, likt författaren till Daniels bok, ställer honom inför den Bedagade, hvilkens hufvud var hvitt som ull (kap. 46: 1), så väl som hela hans beskrifning i öfrigt gifva vid handen, att han svårligen kan hafva fattat denna tillvaro såsom blott en tillvaro i Guds rådslut, utan såsom en verklig personlig tillvarelse. Men otvetydigt beskrifver författaren den stundande messianska tiden såväl som sättet för dess tillvägabringande. Han skulle föregås af en svärdsperiod. Englarne skulle församla sig och vända sina hufvuden mot Österlandet, till partherna och mederna, och åstadkomma en rörelse bland de der varande konungarne, så att de resa sig från sina troner och frambryta likt lejon från sina läger och rasa likt hungriga vargar i en hjord. Och de skola tåga ut och beträda de utvaldas land, och Guds utvaldas land skall vara för dem likt en tröskplan och en trampad stig. Men vid de rättfärdigas stad skola deras hästar hejdas, och de skola begynna kämpa med hvarandra och

deras hand vara stark mot dem sjelfva, och ingen skall känna igen sin närmaste och sin broder, ej heller sonen sin fader, tilldess genom deras förgörande det blir lik nog, och straffdomen går öfver dem (kap. 56: 5—7). Men efter denna svärdsperiod skulle himlarnes himmel väldeligen bäfva, och sjelfva den Högstes här, englarne, de tusende sinom tusende inför hans tron, gripas af en stark skakning (kap. 60: 1). Uti de dagar skall jorden återgifva, hvad henne anförtroddes, och Hades återgifva, hvad åt det anförtroddes (kap. 51: 1): en allmän de södas uppståndelse skall ega rum. Derpå skall dom hållas af Messias både öfver lefvande och döda, både öfver englar och menniskor ifrån verldens begynnelse. Derefter går domen i fullbordan: böckerna, i hvilka deras gerningar äro upptecknade, slås upp, englaskarorna församlas kring herrlighetens tron, som nu uppenbaras för de dödligas blickar. "Och i de dagarne skola vara samlade alla konungar och mäktiga och höga och alla, som fästen innehafva, och skola se och igenkänna honom, när han sitter på sin herrlighets tron, och de rättfärdiga varda i rättfärdighet dömda inför honom, och intet fåfängt tal låter sig höra inför honom. Då skall komma öfver dem smärta, såsom öfver en qvinna, som i födslovånda stadd är. Och den ena delen af dem skall betrakta den andra,

och de skola förskräckas och böja sina anleten mot jorden och gripas af ängslan, när de se qvinnans son sitta på sin herrlighets tron.... Och alla de mäktiga konungarne och de höga och de, som beherrska fästena, skola kasta sig på sitt ansigte inför honom och tillbedja och sätta sitt hopp på denne menniskoson och anropa honom och bönfalla om hans förbarmande. Men nu skall andarnes herre befalla dem att skyndsamt gå bort ur hans åsyn; och deras anleten skola höljas af skam och förmörkas. Och straffets englar skola taga och vedergälla dem, att de hafva misshandlat hans barn och utvalda. Och de skola bli ett skådespel för de rättfärdiga och för hans utvalda; dessa skola fröjda sig deröfver, att vreden hos andarnes herre är vänd mot dem, och att andarnes herres svärd likasom dricker deras blod. Och de rättfärdiga och utvalda skola på den dagen bli frälsade och skola aldrig mer för sina ögon skåda syndarne och de orättfärdiga“ (kap. 62).

På åtskilligt sätt beskrifves flerestädes den eviga lycksalighet, som nu omsider under Messias' herradöme skulle vidtaga för de utvalda. Himmel och jord skulle förklaras, och, likasom intet ondt, ingen synd och ingen död skulle få insteg i de utvaldas församling, så skulle heller intet förgängligt finnas mer. “Och i de dagar skall jag låta mina

utvalda bo bland dem (bland Messias och de heliga englarne) och skall omskapa himmelen och göra honom till evig välsignelse och ljus. Och jag skall förvandla jorden och göra henne till välsignelse och låta mina utvalda bo på henne; men de, som begå synd och missgerning, skola icke beträda henne" (kap. 45: 4, 5). "Och härefter skall der intet förgängligt mer vara att finna, ty han, menniskans son, har uppenbarat sig och sitter på sin herrlighets tron, och allt ondt skall för hans åsyn försvinna och förgå" (kap. 69: 29). "Och andarnes herre skall bo öfver dem (de utvalda), och med denne menniskoson skola de sammanbo och äta och lägga sig ned och stå upp från evighet till evighet. Och de rättfärdiga och utvalda skola hafva rest sig upp ur stoftet och upphört att sänka sina anleten mot jorden och skola vara iklädda lifsens klädnad. Och hos andarnes herre skall vara en lifsens klädnad; och deras kläder skola icke föråldras och deras herrlighet icke aftaga inför andarnes herre" (kap. 62: 14—16).

Vi vilja icke försöka afgöra, i hvilken mån Zoroasters lära kan hafva inverkat på den förändring, som sålunda Messiasidén undergick. Men otvifvelaktigt synes, att, likasom läran om djefvulen, om goda och onda englar samt deras olika förrättningar, deras inverkan på och deras makt öfver

oss menniskor, om ett lif efter detta samt om den slutliga allmänna verldsdomen först utbildades hos judarne efter exilen, dessa läror säkerligen icke utan inflytelse af lärorna hos de persiska folk, med hvilka judarne under och efter exilen trädde i beröring, antogo den karakter, af hvilken de nu utmärktes. Men på den genomgripande förändring, hvari Messiasidén här framträder, inverkade otvifvelaktigt ännu mer det förändrade politiska tillstånd, hvaruti Judafolket nu befann sig, så väl som det allmänna sedetillståndet. Den konungastam, under hvilkens spira Messiasidén först hade upprunnit, hade nu redan i flera århundraden varit skild från väldet, och afkomlingarne af densamma, om icke utslocknat, dock trädt tillbaka från det offentliga lifvets skådeplats. I århundraden hade redan Judafolket stått under främmande folks öfvervälde, och om det uti den tid, då Henochs bok antages hafva blifvit författad, väl åtnjöt oberoende och stod under ett inhemskt furstehus, så företedde dock det politiska tillståndet ingen bild af glädje och lycka. Liksom för icke troende judar öfver hufvud de messianska löftena förekommo som en tom dröm, som aldrig kunde erhålla något förverkligande, så kunde äfven de allvarligt fromma och troende börja förtvifla, att de på jorden någonsin skulle fullbordas. En sådan förtviflan närdes till-

äfventyrs uti ännu högre grad af det allmänna sedetillståndet. Hos grekerna, det folk, mot hvilket under Antiochus Epiphanes' spira de fromma stredo för bevarandet af sina fäders tro, var efter den gamla frihetens förlust i deras hemland sedetillståndet lågt och sjönk med hvarje generation allt djupare. Det, som författaren till Daniels bok säger om Antiochus, nemligen att det var styrkans gudamakt han tillbad[1]), kunde icke utan skäl lämpas på hela folket: den utvärtes makten var den gudamakt, för hvilken allt böjde sig. Men icke mindre hade äfven hos Judafolket otro och sedeförderf inritat sig; ja, sjelfva afskuddandet af det främmande oket ledde icke till någon förhöjning uti det sedliga tillståndet. Hos sjelfva de stränga ifrarne för lagen urartade allt mer gudaktigheten till en tom utvärtes verkhelighet. Först i ett annat tillstånd än det, som jordelifvet företedde, i en förklarad himmel och en förklarad jord, bidade man alltså förverkligandet af den rättfärdighet och lycksalighet, de messianska löftena innehöllo. Detta förverkligande blef sammanknutet med den förbidade allmänna verldsdomen. En verld, så gudlös och förderfvad — detta blef de frommas hopp — kunde dock icke länge hafva bestånd. I kraft af

---

[1]) Dan. 11: 38.

vedergällningens lag borde innan kort den hämnande Herrans dag, den allmänna verldsdomen inbryta.

ANDRA AFDELNINGEN.

Öfvergå vi nu till andra frågan eller den, huruvida Jesus förklarat sig sjelf för Messias, och, om den frågan bejakas, i hvilken mening han gjort det, så lära vi icke länge behöfva uppehålla oss vid denna frågas förra del. De ord, med hvilka Jesus begynte sin offentliga lärareverksamhet voro dessa: "Bättrer eder, ty himmelriket är kommet hardt när!"[1]) I allmänna ordalag kallas hans predikan en predikan om riket[2]), och öfverallt framskymta uti de evangeliska berättelserna en hänsyftning på honom sjelf, såsom den der skulle upprätta detta Guds rike. Också mottog han med största välbehag och bekräftade Simon Petri bekännelse, att han var Kristus[3]), och afvisade icke folkets hyllningsrop af honom såsom Kristus vid hans sista intåg i Jerusalem. Emellertid af skäl, som framdeles skola utvecklas, var Jesus varsam i

---

[1]) Matth. 4: 17; Marc. 1: 15. — [2]) Matth. 4: 23; 9: 35. — [3]) Matth. 16: 15—18.

afgifvandet af en sådan bekännelse om sig. Uti ransakningen inför rådet, medan man sökte efter vittnen, som kunde intyga, att han bekänt detta om sig, hade det fördenskull heller icke lyckats anskaffa några, som kunde intyga detta vittnesbörd. Man vände sig följaktligen till honom sjelf, affordrade honom hans egen bekännelse, i det öfversteprester sade: „Jag besvär dig vid lefvande Gud, att du säger oss, om du är Kristus, Guds son“ [1]); och huru Jesus bejakade denna fråga, fastän förutseende, att detta bejakande skulle leda till hans död på korset, är bekant. I detta fall finnas heller inga delade meningar. Till och med de, som anse hela Messiasidén för en tom dröm, neka dock icke, att Jesus tillerkänt sig Messiasnamnet.

Men om i denna del meningarna äro ense, så äro de det så mycket mindre med hänsyn till den sednare delen af den förelagda frågan. Åt detta det allra vigtigaste ämne för hvarje bekännare af Kristi namn, och hvilket just till följd af nutidens kyrkliga strider fått en ny vigt, måste fördenskull den sorgfälligaste undersökning egnas. Af sättet, på hvilket denna fråga besvaras, beror väsendtligen hela kristendomens betydelse, och en rätt lösning af denna fråga är derföre den bästa grundval för

---

[1]) Matth. 26: 63; Marc. 14: 61; Luc. 22: 67.

upphäfvandet af de strider, som ännu uppröra kristenheten, så väl som för tillegnandet af de välsignelser, dem kristendomen bär uti sitt sköte.

Men innan vi gå till hufvudfrågan, måste vi först förutskicka ett par bifrågor. Först den, hvarifrån Jesus sjelf fick sin daning, och hvarigenom han leddes till de högre tankar, dem till och med de, som allra minst hafva fattat hans läras verkliga höghet, ej kunna frånkänna honom.

Hans uppväxande i en aflägsen oansenlig liten stad, hans härkomst och den krets, hvari han uppfostrades, så väl som hans eget yrke före hans offentliga uppträdande — Marcus kallar honom nemligen sjelf en timmerman[1]) — göra det icke troligt, att Jesus varit berörd i någon väsendtlig mån af den grekiska odlingen och idérörelsen. Till den aflägsna landsort, Galileen, der han uppväxte, hade äfven sannolikt denna odling föga eller intet mäktat fortplanta sig. Också framskymta i de tre första evangelierna intet spår till densamma. Lika litet hade han äfven sannolikt trädt i åtnjutande af den strängt judiska vishet, som bibragtes i rabbinskolorna. Författaren till Johannis evangelium låter äfven, troligen på grund af en gängse tradition, de lärda judarne framkasta: „Huru kan denne Skriften, efter

[1]) Kap. 6: 3.

han icke är lärd?"[1]) Ogrundadt är ock det för en mansålder tillbaka stundom framkastade antagandet, det skulle Jesus hafva utgått ifrån esséerförbundet samt från esséerna hemtat sin visdom. Det saknar hvarje stöd i den hufvudkälla, som för kännedom af Jesus är oss gifven, de evangeliska berättelserna, såväl som i den öfriga kyrkliga traditionen. Hans eget lefnadssätt, så fritt från den asketiska afhållsamhet, hvilken esséerna af en fåkunnig trälaktig gudaktighet hade pålagt sig, så väl som hans läras hela anda stå äfven med detta antagande i den mest afgjorda strid. Också har icke ens *Renan*[2]), för hvilkens betraktelse af Jesus detta antagande bort ligga nära, i det han velat göra honom till en med Sakya-Muni och Frans af Assisi beslägtad genius, eller till en typ af den medeltida, ehuru ännu såsom lärodogm af romerska kyrkan fasthållna s. k. evangeliska fullkomligheten[3]), vågat omfatta detsamma. Icke desto mindre var Jesus läskunnig. Evangelisterna förmäla, huru det hans vana var[4]), att han om sabbatsdagarne infann sig i synagogorna och med den frihet, som uti dem var medgifven hvar och en, som hade något att säga till folkets uppbyggelse, föreläste och utlade något stycke af Gamla Testamentets till bruk för dessa an-

[1]) Joh. 7: 15. — [2]) Vie de Jesus. — [3]) Se i all synnerhet p. 315, 452, 458, 4:e ed. — [4]) Luc. 4: 16.

daktsöfningar påbjudna skrifter. Med Gamla Testamentets skrifter framstår han enligt evangelisternas berättelser såsom förtrogen, och ifrån dessa skrifter har han, såsom redan *Gieseler* anmärkt[1]), sjelf hemtat sin daning. För Jesu okonstlade, rena och djupa själ kunde den rätta andemeningen och syftet i dessa skrifter icke blifva förborgade, och sjelfva de förvillelser bland hans folk, som af en fåkunnig trälaktig tolkning blifvit föranledda, kunde icke undfalla honom. Ja, sjelfva de mot en sann gudaktighet stridande elementer, från hvilka de heliga författarne till dessa skrifter ej mäktat frigöra sig, kunde icke undgå hans rena, djupa, genomträngande blick. Men om än Jesus således väl närmast och förnämligast från Gamla Testamentets skrifter hemtade sin daning, så kunde för Jesu forskande själ hans samtids förhållanden och tillstånd, åtminstone så vidt de rörde hans eget folk, väl svårligen förblifva främmande och lika litet väl äfven den profana litteraturen hos detsamma samt karakteren af den lärda verksamheten inom skolorna.

Men, för det andra, om för vår kännedom rörande rätta begreppet om det Guds rike, hvilket Kristus förkunnade, ingen annan egentlig källa gifves än Jesu ord, så kan den stora olikheten mellan

---

[1]) Lehrbuch der Kirchengeschichte I, S. 67, 3:te Aufl.

Johannis evangelium och de synoptiska evangelierna icke undfalla någon uppmärksam läsare, helst efter den lifliga förhandling, som rörande denna sak egt rum bland teologerna. Vi vilja här icke utlåta oss rörande den olika kristologien i detta evangeliet och i de tre första, ej heller rörande försöken att bringa till sammanstämmande harmoni det fjerde evangeliets berättelser med de tre förstas. Vi vilja här endast fästa uppmärksamhet på den olika karakter, som Jesu läroverksamhet i de tre första evangelierna har mot den uti det fjerde evangeliet. Då Jesus enligt de tre första evangelierna alltid uttrycker sig i korta sentenser och i liknelser, som, om de än icke förstodos, dock aldrig kunde förfela att anslå och göra ett djupt intryck, så låter honom den fjerde evangelisten åter hålla tal och ingå i en ej sällan ganska utförlig bevisning. Om Jesus i fjerde evangeliet äfven uttrycker sig bildligt, så sker det blott för att förklara det läroinnehåll, den använda bilden innebär. Dock olikheten är icke endast en formel: det fjerde evangeliet framställer i en helt olika dager Jesu hela förfaringssätt mot det, som de tre första evangelisterna gifva vid handen. Då han enligt de tre första evangelisterna med förundransvärd skarpsinnigbet uppdagar fariséernas och de skriftlärdas illfundighet, som sätta snaror för honom, och med den skoningslösaste

stränghet bestraffar deras skrymteri och från Gud vända väsende och, såsom väl icke annat lämpade sig mot motståndare, de der väl allra minst kunde fatta hans frälsande sannings ord, helt kort och straffande gendrifver deras ondskefulla tillmälen, så håller han deremot hos den fjerde evangelisten långa tal och omständliga afhandlingar för att bevisa dem, att han var Kristus. Just detta vittnesbörd om sig, med afgifvandet af hvilket Jesus enligt de första evangelisterna var högst varsam, i anseende till de falska föreställningar, dem hela Judafolket härmed förband, är enligt det fjerde evangeliet Jesus framför allt angelägen att inskärpa. (Med skäl förtiger fördenskull äfven denne evangelist den utaf rådet till honom ställda frågan, om han var Kristus.) Och inför samma hätska vedersakare låter han äfven Jesus vittna om sig. „Jag och Fadern äro ett“ [1]); „Jag är verldens ljus“ [2]) o. m. s. Kortligen: hans hela lärosätt enligt det fjerde evangeliet är, betraktadt med hänsyn till tidens och folkets hela tänkesätt samt till de grupper, till hvilka Jesu tal är ställdt, mestadels till den grad opraktiskt, att vi tryggt våga påstå, att Jesus omöjligt kan hafva talat så. Huru undransvärdt väl lämpadt efter tillstädesvarande personer och förhål-

---

[1]) Joh. 10: 30. — [2]) Joh. 8: 12.

landen är deremot icke hans tal hos de tre första evangelisterna!

Vi sluta oss alltså till dem, som antaga, att Johannis evangelium icke är en biografisk skrift, utan en dogmatisk, samt att det icke så mycket är Jesu reala jordiska existens som icke långt mer hans ideala betydelse såsom Kristus och den i mensklig natur inkarnerade gudomliga *logos*, författaren velat framställa. Han har emot den falska *Gnosis*, som genom gnosticismen hotade utbreda sig — ty omisskänneligt framlyser, såsom äfven af andra teologer blifvit anmärkt, i denna skrift en hänsyftning på gnosticismen, änskönt författaren aldrig öppet polemiserar mot densamma — velat sätta en äkta, sann.

Att denna skrift, så herrlig hon än är, verkligen blifvit författad af den lärjunge, hvilkens namn hon bär, står uti icke liten strid med skriftens hela anda och innehåll. Att från densamme lärjunge, som i församlingen i Jerusalem utgjorde en af pelarne, den mest antijudiska skrift kunnat utgå, vore i sanning redan ett ganska undransvärdt fenomen; men ännu mer, den särskilning af de judiska partierna och den bestämda lokalfärg, man framför allt bort vänta hos en Jesu lärjunge och följeslagare, saknas helt och hållet i densamma. Fariséerna och de skriftlärde samt sadducéerna, dessa

folkets ledare, som hos de andra evangelisterna vanligen noga särskiljas ifrån den öfriga massan af folket, hållas här deremot icke i sär ifrån denna. Judarne, hela folket i gemen, äro Jesu hätska vedersakare och förföljare[1]). Uti den kännedom af Philos skrifter, om hvilken omisskännligen prologen bär vittne, så väl som i den djupa spekulation, hvilken genomgår hans skrift, röjer sig heller ingalunda den ostuderade fiskaren vid Genezareths stränder, utan långt mer den i sin tidsålders vishet ganska väl bevandrade tänkaren. Och på den motsats, hvari berättelsen om den måltid, som Jesus aftonen före sin död höll med de sina[2]), jemväl med hänsyn till tiden står till de öfriga evangelisternas framställning om densamma så väl som till det ifrån Johannes fortplantade bruk, hvilket förfäktarne af den gamla judiska seden i den i andra seklet uppkommande striden rörande tiden för påskhögtidens firande vidhöll, har redan Strauss fäst uppmärksamheten.

Ja, när man ser det främmande förhållande till Judafolket, hvari han ställer honom, med hvilken han så till vida gör sig till ett, att han i hans mun lägger icke allenast de höga vittnesbörden om hans

[1]) Jfr *Eriksson*, Er Johannes-evangeliet et apostolisk og ægte evangelium og er dets Lære om Guds menneskevorden en sand og christelig lære? — [2]) Joh. 13 kap.

person, utan äfven de höga sanningar, han i hans namn velat frambära inför verlden — kan man ifrågasätta, huruvida författaren var en man af judisk härkomst. Han säger nemligen: Abraham, *eder* fader m. m.[1]), som skulle Jesus sjelf icke velat vidkännas sin judiska härkomst. Och vid beropanden på lagen och Gamla Testamentets skrifter säger han äfvenledes: "*eder lag*".[2])

Endast hos de tre första evangelisterna kunna alltså Jesu ord, sådana de utgått från honom sjelf, vara att återfinna. Johannis evangelium och epistlar så väl som Pauli bref kunna således härvid icke ega något värde för oss annat än såsom de djupsinnigaste tolkar af hans läras höga sanningar i kristendomens första tidsålder. I de tre första evangelierna förekomma äfven de flesta framställningar af Guds rike, då deremot i Johannes evangelium endast på tvänne ställen[3]) uti direkta ordalag talas om detsamma. Men skulle ock i enlighet med den kyrkliga traditionen[4]), den vi ej hafva anledning att betvifla, Jesu tal i Matth. evangelium verkligen blifvit antecknade af den lärjunge, hvilkens namn evangeliet bär, så är naturligt, att vid en anteckning ur minnet, tilläfventyrs först många år efter Jesu död, hans ord kunnat undergå någon

[1]) Joh. 8: 56. — [2]) Joh. 8: 17; 10: 34. — [3]) Joh. 3: 3, 5; 18: 36, 37. — [4]) *Eusebius*, Hist. Eccl. III, 40.

förändring efter den antecknandes eget sätt att se. Man kan fördenskull, såsom uti det följande skall ådagaläggas, understundom med skäl ifrågasätta, huruvida Jesus rätt blifvit förstådd. I Jesu egen mun läggas nemligen jemväl med hänsyn till begreppet om det himmelska rike, han skulle upprätta, judaiserande föreställningar, de der alls icke förlika sig hvarken med den egentliga andan af Jesu lära, ej heller med Jesu egna öfriga framställningar af detsamma.

Emellertid, just vid Messiasidén knöt Jesus sin predikan och hela sin verldsförlossande verksamhet. Hans läroföredrag betecknas, såsom nyss anmärkt blifvit, som en predikan om riket. Det genom profeterna gifna gudomliga löftet om Messias samt om den nya tid, som genom honom skulle komma, utgjorde ännu städse de frommas hopp bland hans folk. Men var det väl så till vida något rent nationelt, till hvilket han anslöt sig, emedan Messiasidén just hos Israels folk hade haft en betydelse, som hon hos intet annat folk hade haft, samt blifvit hos detta på ett egendomligt sätt utbildadt, så låg dock icke desto mindre i denna idé något universelt. En tid af dygd och lycksalighet är ett idealiskt tillstånd, mot hvilket menniskoslägtet aldrig kan upphöra att sträcka sin längtan. Till och med de, som aldrig med något hopp vågat omfatta

ett sådant tillstånd, utan satt det i det förflutna, uti en gyldene ålder, som ligger bakom all historia, ådagalägga genom sin klagan öfver dess förlust, huru djupt en sådan längtan är nedlagd i vår natur.

Likväl, då Jesus anknöt sig till den gammaltestamentliga Messiasidén så väl som till G. T:s öfriga religiösa och sedliga föreställningar, så gjorde han dock detta icke på ett reproduktivt, utan på ett fullkomligt ombildande sätt. Han kunde, hvad ingen annan har förmått, fasthålla det till evig tid beståndande, men deremot afsöndra alla fåkunniga tidsmeningar och sinnliga elementer, med hvilka den gudomliga sanningen var omtöcknad. Icke uti den mening, som Uppenbarelsebokens författare, i likhet med författarne till Daniels och Henochs böcker, utan med hänsyn till sjelfva hans läras innehåll så väl som de omskapande verkningar, hon skulle utöfva i verlden, kunna alltså på Jesus lämpas de orden: "Se, jag gör allting ny".[1])

Vi hafva förut anmärkt, att föreställningen om en inre andlig makt i menniskohjertats djup alls icke var Gamla Testamentets profeter främmande. Tvärtom just från en sådan inre gudomlig tvångsmakt, som icke lemnade deras själ någon ro, utgick sjelfva deras profetiska kall och verksamhet.

---

[1]) Upp. 21: 5.

Det var en makt, den de ej vågade trotsa, huru mycket deras köttsliga natur än måtte egga dem dertill. Ja den, som ville motsätta sig den gudomliga anmaningen, kunde icke undgå att blifva straffad, och detta på ett utvärtes sätt enligt det gängse föreställningssättet. Då Jona ville sätta sig mot Guds befallning, uppslukas han af ett hafsdjur. Men den profetiska hänförelsen var ett exstatiskt tillstånd. Ett lugnt och permanent Guds andas inneboende i menniskosjälen var dem främmande. Fördenskull, skulle än Gud utgjuta sin anda och inskrifva sin lag i menniskornas sinnen, så vågade de dock icke ensamt på denna inre kraft bygga den nya tid, som de förbidade. Nödvändigheten af den borgerliga maktens bistånd till och med för rent sedliga ändamål kunde de alltså icke uppgifva: det bidade gudsriket blef ett borgerligt regemente; och endast genom en förfärande Herrans straff- och hämndedag kunde de onda tillintetgöras. Först Jesus blef det gifvet att fatta det messianska riket såsom ett *inre, andligt*, såsom ett blott genom Guds andas inneboende och kraft i menniskohjertats djup tillvägabragt. Först han kunde tillropa menniskorna: "Guds rike kommer icke på ett utvärtes förnimbart sätt, ej heller varder man sägande: Se här eller se der är det; ty se Guds rike är invär-

tes i eder"[1]). Ej heller skulle detta Guds rike stödja sig på utvärtes makt och myndighet. Jesus, sjelfva stiftaren af detta rike, skulle tvärtemot dö korsets död på en afrättsplats mellan missdådare, och denna död skulle vara en väg för upprättandet af detsamma. Först efter hans död skulle den heliga andan utgjutas öfver de på honom troende; genom hans död skulle, såsom evangelisten Johannes intygar, verlden öfvervinnas[2]); och äfven sina lärjungar förutsade han svåra lidanden och förföljelser. De skulle blifva framdragna för konungar och förstar, de skulle hatas och förföljas af sina närmaste; men sjelfva det Guds rike, för hvars upprättande han hade kommit i verlden, skulle dock icke härigenom tillintetgöras, utan tvärtom tillväxa.

Nu försvinna äfven de gyckelbilder af sinnlig lycksalighet, hvilka profeterna hade knutit vid detsamma, eller fastmer, den lycksalighet, som menniskan aldrig kan upphöra att åtrå, bygges på en helt annan grundval. Hon blifver endast dem till del, som kunna taga Kristi kors på sig och följa honom. Den salighet han predikar är en sådan, som midt under alla smädelser och förföljelser gör menniskan salig. Hon är en perla och en fördold skatt, för hvars besittning den, hvilken funnit den-

---

[1]) Luc. 17: 20, 21. — [2]) Joh. 16: 33.

samma, gerna säljer och försakar allt det, som verlden lofvar[1]). Om detta Guds rike äfven skulle blifva en väg till timlig lycksalighet — ty dess förverkligande i verlden kan omöjligt annat än åtföljas utaf timligt välstånd, Guds rike kan aldrig blifva den surdeg, som genomtränger ett folks hela tänkesätt, seder och samhällstillstånd, med mindre jorden härutaf måste i sin mån förbytas uti ett paradis — så är det dock icke denna, Jesus förehåller Guds rikes medlemmar. Ifrån all lönlystnad, ifrån allt fikande efter egen ära, lycka och utmärkelse måste de tvärtemot frigöras, som ville ingå uti detta rike. Då Jesus betygar de sina, att ingen öfvergifver och försakar något för hans skull, som icke får allt hundradefalt igen, så förehåller han dem på samma gång i liknelsen om arbetarena i vingården, att, om de gjorde något i förbidan på timlig lön, de lätt skulle besvikas i sitt hopp; att tvärtom med hänsyn till timlig ära och lycka de yttersta skulle blifva de främsta och de främsta de yttersta[2]).

Men huru skulle Guds anda i menniskans själ blifva en sådan inneboende makt, som var syndalustarne öfvermäktig och gjorde det till hennes allvarligaste åstundan och fröjd att göra Guds vilja?

[1]) Matth. 13: 44, 46. — [2]) Matth. 19: 27, 29; 20: 16.

Härpå kunde G. T:s profeter icke afgifva något svar. De insågo, att utan hjertats omskapelse och förnyelse ingen verklig förbättring i lefvernet kunde uppkomma. De byggde den nya tid af rättfärdighet, som de förbundo med Messias' ankomst, på utgjutelsen af Guds anda och Guds lags inskrifvande i menniskors hjertan; men sjelfva visste de väl med sig, att det ej var dem gifvet att göra något för att tillvägabringa denna nya tid af rättfärdighet, utan satte i detta hänseende sitt hopp till den förbidade Messias. Huru och hvarigenom Guds lag skulle inskrifvas i menniskors hjertan, förblef dem alltid ett oupplösligt problem. Nå väl, Jesus har enligt de ord af hans mun, dem evangelierna hafva förvarat oss, icke heller i detta hänseende meddelat något bestämdt teorem, som den teologiska vetenskapen kan fasthålla; men genom sin läras hela innehåll och anda samt genom sitt efterdöme har han dock löst frågan och äfven faktiskt förverkligat detta Guds andas inskrifvande i den församling, i hvilken Guds anda bor.

Han insåg, att, derest menniskorna verkligen skulle kunna *älska* Gud, hvilket redan lagen gjorde till en fordran, de måste känna Gud, förstå hans faderliga råd och sinne samt inse hans kärleksfulla vilja i det, som han skickat, gjort och anbefallt. Han framställde honom fördenskull såsom den fa-

der, som huldt vårdar sig om oss, som vet hvad oss alla göres behof, som omfattar med samma hulda faderskärlek hela verlden, och på hvilken derföre de, som söka göra hans vilja, med desto större förvissning böra förtrösta. Han lärde oss att i bönen nalkas honom såsom fader samt ställa hans egen fullkomlighet till vår föresyn[1]). Men framför allt, på det att lagens stränga hot ej måtte bringa någon med ett skuldbelastadt samvete till förtviflan, inskärpte han den himmelske faderns kärlek mot de botfärdiga; huru i himmelen varder glädje öfver hvar och en syndare, som sig omvänder och bättrar, mer än öfver nio och nittio rättfärdiga, som ingen bättring behöfva[2]); och utaf detta kärleksfulla sinne mot de botfärdiga framställde han i liknelsen om den förlorade sonen den allra herrligaste bild. Men för det andra, och hvad som är af icke mindre vigt: Jesus fattade betydelsen af det menniskan medskapade gudsbelätet. Att detta gudsbeläte genom syndafallet gått förloradt, såsom den kristna kyrkan från Augustini dagar har lärt, veta lyckligtvis författarne till N. T:s kanoniska skrifter icke af. Apostelen Paulus, på hvilken man förnämligast velat stödja denna kyrkliga lära, kallar mannen Guds afbild och ära (*εἰκὼν καὶ δόξα*

---

[1]) Jfr. Matth. 5: 45, 48; 6: 6, 9, 25—34. — [2]) Luc. 15: 7.

θεῦ ὑπάρχων[1]); hvarmed han tydligt tillkännagifver, att han sjelf icke visste af denna stora förändring i menniskans natur. I kraft af detta medskapade gudsbeläte såg Jesus hos hvar och en, till och med hos de mest sjunkna och förderfvade, ett välbehag för det goda och rätta, en om ock ännu slumrande och dem sjelfva omedveten förmåga att midt under ändligheten lyftas till ett lif, som är höjdt öfver ändligheten, och hvilken förmåga endast behöfde väckas, utvecklas och stärkas, att de skulle återföras på den rätta vägen och blifva den himmelske faderns rätta barn. Derföre kunde han älska alla; men blott det goda kunna vi älska. Om deremot menniskan vore, sådan hon i en protestantisk bekännelseskrift[2]) beskrifves, genom arfsynden så svårt förvänd, att hon är helt och hållet ond (totus malus) till sitt lynne och sin natur och mot Gud upprorisk och fiendtlig, med sådana känslor och tankar, som diametralt (a diametro) strida mot Gud och hans befallningar; så vore menniskokärleken omöjlig, emedan hos en sådan mensklig natur skulle saknas allt, hvarvid kärleken kunde knyta sig. De syndiga lustar, hvilka ligga i vår natur, och de mångahanda anledningar till förförelser, hvilka på alla håll belägra den svaga menniskan,

---

[1]) 1 Kor. 11: 7. — [2]) *Formula Concordiæ*, Sol. decl. II, 17.

kände Jesus blott alltför väl. Fördenskull kallade han den porten trång och den vägen smal, som drager till lifvet[1]). Han lärde, att det gudomliga ordets säde hos många skulle falla såsom på en trampad väg, der ingen jord gaf det näring; att det hos andra skulle falla såsom ibland törne och förqväfvas af detta jordelifvets mångahanda lustar och omsorger; att, om än af andra sanningens ord emottogs med glädje, de dock icke skulle bestå uti förföljelsens hetta; men somt skulle likväl falla i god jord och bära mer eller mindre rik frukt[2]). Men under det han förevitade sitt folk dess ohörsamhet för Guds sannings röst, kunde han fördenskull prisa himmelens och jordens herre för det benägna mottag, hans ord skulle finna i okonstlade, rena själar, samt i kraft af det insteg, hans sannings röst härigenom allt mer skulle få bland menniskorna, tillika intyga: "Allting äro gifna mig i våld af min fader"[3]). På denna mottaglighet för Guds sannings röst i okonstlade rena hjertan byggde han alltså sin förvissning om framgången af sitt verk, det der dock icke innefattade något mindre än verldens frälsning och förnyelse, eller fulländningen af det Guds rike, han hade kommit i verlden till att upprätta.

---

[1]) Matth. 7: 14. — [2]) Matth. 13: 3 — 8, 18—23. — [3]) Matth. 11: 20—27.

Det torde icke behöfva erinras, huru väsendtligt dessa båda anförda momenter bero det ena af det andra. Ty skall å ena sidan gudsmedvetandet blifva en permanent och verksam kraft i menniskosjälen, kan detta omöjligt ske, med mindre en sådan kännedom af Gud bibringas, att härigenom kärlek till Gud väckes samt en från denna kärlek härrörande lust att göra den gudomliga viljan. Men å den andra sidan kan gudskännedomen aldrig föröka sig, annat än i den mån hon uti menniskohjertats djup finner en subjektiv princip, en moderlig jord, hvaraf hon vårdas och näres, och i hvars sköte hon tillväxer.

I kristendomens upprinnelse förverkligades äfven sanningen af det ofvan sagda. Han, hvilken kände sig sjelf kommen i verlden att i full mening fullborda det messianska löftet, han kunde detta endast till följd af den gudomliga principens klarhet och kraft hos sig sjelf, eller derigenom att han var, såsom det i Ebréerbrefvet säges[1]), Guds herrlighets sken och hans väsendes rätta afbild (*χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτȣ̃*). Men midt under allt motstånd, som hans arbete rönte att hos oss sina bröder bringa samma gudomliga princip till stånd, fann han andra, för hvilka den gudomliga sannin-

---

[1]) Kap. 1 v. 3.

gen blef den dyrbara perla, för hvars besittning de gerna sålde allt annat. Det var den tillfredsställelse till sin själ, den kraft, den frid och den fröjd till den inre menniskan, de erforo i hans umgänge och vid hans ord, som qvarhöllo lärjungarne vid hans sida, och endast på den gudomliga anda, som uppenbarade sig i hans ord och uti hela hans personlighet, hvilade, såsom han sjelf intygade[1]), deras tro, att han var Kristus. Stora skarör samlade sig vanligen omkring honom, hvarhelst han upplät sin mun, och "alla gåfvo de honom vittnesbörd och förundrade sig öfver de nådefulla ord (*ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος*), som gingo ifrån hans mun", såsom evangelisten intygar[2]). Allmänt erkände man honom för en profet; ja, såsom de hyllningsrop, hvarmed han möttes vid sitt sista intåg i Jerusalem, gifva vid handen, synes äfven den tron allt mer hafva utbredt sig, att han var Kristus. Det kunde härvid icke undfalla honom, huru litet han var förstådd, ja sjelfva hans lärjungars fåkunnighet bar honom vittne, huru litet sjelfva beskaffenheten af det Guds rike, som han predikade, blifvit fattad. Men medvetandet af det rätta eviga lifvet samt af de skatter, som uti Gud äro oss förvarade, hade dock härigenom blifvit inplantadt i

---

[1]) Matth. 16: 17. — [2]) Luc. 4: 22.

verlden; och detta medvetande, derom var han viss, kunde icke annat än växa till uti kraft och klarhet. Fördenskull, då hans hätske vedersakare begärde se tecken, kunde han hänvisa dem dertill, att, om de än ombragte honom, de dock härigenom icke skulle omintetgöra hans verk, utan att detta innan kort åter, i hans församling, skulle framstå i en förnyad skepnad, såsom det enda tecken, som skulle gifvas dem[1]).

Men gudsmedvetandet kunde omöjligt blifva en verksam kraft i menniskosjälen, med mindre äfven våra sedliga åligganden fattades i ett högre ljus. Vilden lyfter sin hand mot den, af hvilken han anser sig förnärmad eller förfördelad, och räknar det icke för orätt, om han i sjufaldt mått vedergäller sin ovän den verkliga eller förmenta skada, som han gjort. Äfven der ett ordnadt samhällsskick uppkommit, och staten öfvertagit den enskildes straffrättighet, så öfvas denna fortfarande i samma anda. Att framkalla en förbättrad sedlig anda är

[1]) Annorlunda kan förf. till denna afhandling icke tolka Jesu ord i Matth. 12: 39, 40. Hänförda på hans personliga uppståndelse ur grafven åter, skulle de icke hafva utgjort något träffande genmäle till fariséernas och de skriftlärdas begäran. Och vill man vid den uppgifna tiden »tre dagar och tre nätter» förstå begreppet om ett bestämdt tidsmått, så stämmer han icke öfverens med de evangeliska berättelserna om hans uppståndelse.

en fullkomligt främmande tanke; ty huru djupt man än må känna och huru bittert man må beklaga den menskliga ondskan och orättfärdigheten, är detta likväl något, till hvilket hvar och en känner sig oförmögen. Att genom straffens stränghet tygla det onda är derföre det enda samhället i detta hänseende kan förmå: den hämnande vedergällningens princip är inskrifven uti lagarne så väl som uti hela tänkesättet. Så var det hos samtliga de gamla folken, och att ej Judafolket härifrån uti minsta fall gjorde något undantag, visar hela den mosaiska lagstiftningen. Men emot denna hämnande vedergällningsprincip: öga för öga, tand för tand, satte Jesus kärlekens det onda med det goda öfvervinnande princip[1]). För folkets bristande fattningsförmåga fann Jesus otvifvelaktigt nödigt kläda denna motsatta princip i bilder, som tilläfventyrs mer öfverraskade än de förstodos. För oss bör dock deras mening ligga uppenbar, nemligen att vi ej skola stå det onda emot med ondt, utan, om någon bemöter oss på ett skymfligt, hårdt och orättrådigt sätt, vi icke skola möta honom på samma sätt tillbaka, utan genom vårt saktmodiga, milda och lugna förhållande söka tillrättaföra honom eller, såsom den store apostelen Paulus uttryckte sig,

[1]) Matth. 5: 38—41.

icke låta oss öfvervunna varda af det onda, utan öfvervinna det onda med det goda[1]). Skola vi vara fullkomliga, såsom den himmelske fadern fullkomlig är, och utgör kärleken just hans väsende, så böra följaktligen, så framt Gud bor i våra hjertan och regerar oss, äfven vi vara genomträngda af samma heliga, rena, verksamma kärlek, af hvilken Kristus sjelf är den allra herrligaste förebild. Också betecknade han oss som tjenare, hvilka Gud tilldelat hvar och en deras särskilda flera eller färre pund till att förvalta[2]). Vårt lif, vårt kall och våra egodelar, vårt inflytande, våra insigter och vår förmåga, hvad äro de väl annat än de olika flera eller färre pund, hvilka Gud betrott oss till vår förvaltning, att vi uti kärlekens anda skola bruka allt detta på det bästa och välsignelserikaste sätt till bröders väl och till Guds ära.

Hos grekerne och romarne stod det sedliga lifvet nästan utan all beröring med religionsläran. Väl hade Jupiter hand öfver eder och förbund; men på det allmänna lefvernet öfvade religionsläran i öfrigt icke något inflytande. Så var det visserligen icke hos Israels folk, Gud hade tillsagt de fromma sitt beskärm och sitt bistånd så väl som sina straffdomar öfver öfverträdarne af hans

---

[1]) Rom. 12: 21. — [2]) Matth. 25: 14—30.

lag. Men till iakttagandet af de af lagen anbefallda fromma öfningarna inskränkte sig likväl egentligen deras gudstjenst; på deras vandel i öfrigt öfvade gudaktigheten hufvudsakligen endast en restriktiv inverkan, i det hon lade band på de onda lustarne. Så voro för judarne de jordiska egodelarne en skatt, uti hvars handhafvande de icke bundos af några religiösa band, då de ej använde dem till nästans skada. Af dessa hemburo de Jahveh sjelf en del uti de anbefallda eller sjelfvilligt gjorda offren. O hvilken skilnad mot den af Kristus instiftade nya offertjenst, hvilken hembär Gud icke en del af fältens och hjordarnes afkastning, utan lif och allt till ett offer uti görandet af hans vilja[1])! Gjorde de nästan godt, betraktades detta på medeltida katolskt vis som ett slags qvittning och godtgörelse för det onda, de hade gjort, såsom af Dan. 4: 24 och Syr. 3: 33 framlyser. En religion, som helgar menniskans hela lefverne till en gudstjenst i kärlekens anda samt gör den gudomliga kärleken till en verksam, städse i hjertat inneboende kraft, af hvilken en menniskas hela sinne och vandel böra vara en manifestation, och af hvilken jemväl det offentliga lifvets alla förhållanden, hela lagstiftningen och politiken böra genom-

---

[1]) Jfr. Ebr. 10: 1—10.

trängas, har derföre först genom kristendomen blifvit gifven. Med skäl kunde derföre evangelisten Johannes i Jesu namn beteckna detta såsom ett *nytt* bud, att vi skola älska hvarandra inbördes, såsom Kristus har älskat oss[1]), eller att vi i samma kärleks sinne, hvari han lefde för oss, skola lefva för hvarandra.

Att man det oaktadt ännu hör den frågan framkastas, huruvida kristendomen i sedligt hänseende innehåller något nytt, må icke förundra oss, enär i ortodoxa system och läroböcker sedeläran ännu fortfarande bygges på Moses.

Genom detta stora allmänna kärleksbud — om vi må bruka det ordet om något, det der aldrig låter sig befallas — nedbrötos alla nationalitetens skrankor, hvilka hitintills hade söndrat folken från hvarandra. De ena med de andra, onda och goda, voro dock alla föremål för samme himmelske faders omvårdnad, och öfver alla låter han sin sol uppgå. Skulle de kallas hans barn och söner, så borde ock genom kärlekens sinne all fiendskap utsläckas. Önskade dem någon ondt, så skulle de icke önska honom ondt tillbaka, utan tvärtemot godt; var någon, som hatade dem, så skulle de genom välgerningar söka afväpna hans hat; voro

---

[1]) Joh. 13: 34.

några, som gjorde dem skada och förföljde dem, så skulle de bedja för dem, bedja Gud, att de måtte upplysas och inse sin förblindelse[1]). Man skadar och förföljer ju dock endast sådana, som man anser för onda och förderfliga.

Men skulle sålunda Guds kärleks anda genomtränga, beherrska och helga hela menniskolifvet, så måste han äfven vara en sjelftillräcklig princip för menniskans sinne och vandel. Han hvarken behöfde eller kunde lida någon annan lag bredvid sig; ty skall Guds anda i allt leda och bestämma oss, så kan han omöjligt detta, med mindre han gör oss fria från alla andra stadgar och bud, så att, så framt vi efterkomma dem, vi endast göra detta, emedan vårt eget samvete gör detta efterkommande till en fordran. Härigenom blef den mosaiska lagen afskaffad; dess många för en sann gudaktighet betydelselösa, ja med densamma ofta oförenliga stadgar, spis-, renings- och offerstadgar kunde nu icke längre hafva bestånd. Med upprättandet af det sanna gudsriket och Guds andas utgjutelse blef den för ond aktade och allt hitintills undertryckta subjektiviteten allt mer erkänd i sin nödvändighet och sina rättigheter. Menniskan blef fri. Men för att fatta Jesu hela ställning och

---

[1]) Matth. 5: 43 o. f.

förhållande till den mosaiska lagen, måste man ihågkomma: om samtliga de gamla hednareligionerna i de länder, som voro underlagda det romerska riket, hade råkat uti förakt och förlorat sin tro, var detta likväl ingalunda förhållandet med den mosaiska kulten. Tvärtom vördades han af hela folket såsom till evig tid beståndande. Han utgjorde under allt Judafolkets förtryck deras stolthet och berömmelse. Hade nu Jesus öppet uppträdt mot denna lag, så skulle han härigenom endast hafva uppeggat hela folket emot sig, ja äfven vändt de fromma ifrån sig, dem han för framgången af sitt frälsande verk framför allt måste söka vinna. För att ej väcka förargelse samt härigenom motarbeta sitt stora verk, höll han fördenskull denna lags stadgar; och hvarje yttrande, som kunde innebära den minsta ringaktning för densamma eller fattas såsom en antydan mot dess upphäfvande, måste han således sorgfälligt undvika.

Man bör följaktligen icke finna underbart, att i evangelierna yttranden af Jesu mun förekomma, hvilka långt snarare synas häntyda på den mosaiska lagens fortfarande bestånd än på dess upphäfvande. Sålunda säges det i Matth. 6: 16—18: “Men när I fasten m. m.“, alldeles såsom skulle fastan fortfarande ega bestånd. Men icke desto mindre förvarade Jesus åt verlden uti liknelser (Matth.

9: 16, 17) den lärdomen, att fasta är något, som icke hör till väsendet af en sann gudsdyrkan ej heller med detta kan stå tillsammans. På samma sätt om offertjensten i Matth. 5: 23, 24: "Om du offrar din gåfva på altaret m. m." Enkannerligen hafva många skrifttolkar uti Matth. 5: 17—19 förmenat sig finna grund för det antagandet, att Jesus icke kunnat rätt skilja sig från föreställningen om nödvändigheten af denna lags permanenta bestånd[1]). För vår del kunna vi dock, i likhet med *Reuss*[2]) och andra teologer, uti de anförda orden icke finna någon grund för detta antagande, utan snarare tvärtom. Ty då han säger, att han ej kommit till att upphäfva lagen och profeterna, utan till att fullkomna dem, så har han härmed alls icke sagt, att denna lag skulle för beständigt bestå och fortfarande utgöra en auktoritativ norm för lefvernet och läran — en norm, den der alls icke förlikar sig med hans läras väsende — utan blott det, att han ej kommit till att upphäfva, utan till att fullkomna dem. Men derigenom att han fullkomnat dem, d. ä. satt ett fullkomligare i deras ställe, har han ock upphäft dem. Ja, då han i

---

[1]) »Ainsi la doctrine qu'ensaigne Jesus est essentiellement israelite», säger *D'Eichthal*. Les Evangiles, Introduction p. 47. — [2]) Histoire de la Theologie Chrétienne au Siècle Apostolique, 2:me edit. I. p. 169.

den påföljande versen säger, att icke den minsta bokstaf eller prick af lagen skulle förgås, förrän det allt sker, har detta historiskt bekräftats af den kyrkliga utvecklingsgången. Ty lagen blef icke förr afskaffad, än genom kristendomens anda ett fullkomligare hade trädt i stället, det man med öfvertygelse kunde omfatta. V. 19 kan i sammanhang härmed icke betraktas annat än som ett varnande mot allt nedrifvande, som icke sätter något bättre och fullkomligare i stället.

Riktigheten af denna tolkning bekräftas äfven af fortsättningen i samma kapitel. Ty uti sammanhang härmed vänder sig Jesus genast mot åtskilliga bland mosaismens bud. Han visar otillräckligheten af det bekanta budet: "du skall icke dräpa", i det han lägger i dagen, att icke allenast hvarje förnärmande tillmäle utan ock vredens alla lidelser göra oss för Gud straffskyldiga. På samma sätt äfven med hänsyn till budet: "du skall icke göra hor", huru hvarje oren lusta gör oss för Gud straffskyldiga. Han vänder sig härpå mot den mosaiska tillåtelsen att genom skiljebref affärda en hustru och derpå mot eden, antydande, huru, der den sinnesbeskaffenhet är för handen, hvilken tillhör Guds rikes medlemmar, ederna en gång måste försvinna. Till slut vänder han sig mot sjelfva den princip, på hvilken den mosaiska lagen var byggd,

nemligen den hämnande vedergällningsrätten, i det han i dennas ställe satte den allt ondt öfvervinnande kärleken. Änskönt han sålunda icke kunde rikta sitt tal mot den mosaiska lagen i dess helhet, kunde han fördenskull beriktigande vända sig mot enskilda bud, då han uti den allmänna sedekänslan fann ett stöd. Det lider följaktligen intet tvifvel, att det ju var i fullkomlig öfverensstämmelse med den gudomlige mästarens hela anda, som Paulus, under redan förändrade tidsomständigheter, inom kort derpå lärde, att Kristus är lagens ände[1]). Med det uti ransakningen inför rådet åberopade yttrandet, att han skulle nederslå detta (det judiska) templet och i tre dagar uppbygga ett annat, som icke var med händer gjordt[2]), har han äfven utan tvifvel velat antyda, att i stället för den med detta tempel förbundna gudsdyrkan innan kort en annan fullkomligare genom honom skulle vidtaga.

Ett sådant gudsrike i hjertat, hvilket gör menniskan fri från alla utvärtes stadgars tvång och gör henne, på hvilken plats i menniskosamfundet hon må stå, till en villig, fri och verksam organ för uträttandet af den gudomliga viljan samt kommer henne att med kärlek omfatta hvar och en, som

---

[1]) Rom. 10: 4. — [2]) Matth. 26: 61. Jemf. Marc. 14: 58.

bär ett menskligt anlete, är det Guds rike, hvilket Jesus predikade; och såsom upprättaren af detta Guds rike, som skulle mer än förverkliga det tillstånd af dygd och lycksalighet, hvilket profeterna hade omfattat med sitt hopp, erkände han sig äfven sjelf för den förbidade Messias eller Kristus. Dock var han högst varsam i denna bekännelses afgifvande om sig i anseende till de falska föreställningar, dem hela folket förband med Messias-idén. När han med glädje hade emottagit och bekräftat sina lärjungars tro och bekännelse, att han var Kristus, förbjöd han dem att för någon säga, att han var det[1]). Uti ransakningen inför rådet fanns heller ingen, som kunde intyga, att han sjelf hade sagt sig vara Kristus.

Men i hvilken mening Jesus bekände sig vara Kristus så väl som om beskaffenheten af hans rike och konungadöme vittna hans egna ord vid emottagandet af sina lärjungars nyss anförda tro och bekännelse. Han säger till Petrus, hvilken frambar densamma: "Salig är du, Simon Jone son; ty kött och blod hafver dig det icke uppenbarat, utan min Fader, som är i himmelen". Då denna uppenbarelse här ställes i motsats till en uppenbarelse genom kött och blod, kan man följaktligen icke med

[1]) Matth. 16: 20.

densamma förknippa föreställningen om en vision eller något sinnligen förnimbart. Omisskänligen har Jesus härmed velat beteckna, att det ej var något annat än den gudomliga anda, som uppenbarade sig uti hans ord och hela varelse, hvilken hade kommit lärjungen till att tro, att han var Kristus. Härefter fortsätter Jesus: "Och jag säger dig, att du är Petrus (en klippans man), och uppå denna klippa skall jag bygga min församling, och afgrundens portar skola icke vara henne öfvermäktiga[1]). Detsamma, som hade bragt Petrus till att tro och bekänna, att han var Kristus, skulle alltså vara den klippa, på hvilken han skulle bygga sin församling. Det nemligen, att hvarje för den gudomliga sanningen öppen själ skulle i hans ord förnimma Guds röst, härigenom vörda honom såsom lifvets furste samt omfatta ett lif uti hans anda såsom det enda saliggörande, det skulle vara den klippa, på hvilken han skulle bygga sin församling, och på hvilken hon skulle hvila så fast, att hela afgrundens här ej skulle vara henne öfvermäktig.

Men fastän lärjungarne sålunda hade bekänt Jesus såsom Kristus, förmådde de dock icke skilja sig från sina gamla judiska föreställningar om det genom honom kommande riket. I likhet med hela

---

[1]) Matth. 16: 17, 18.

folket i allmänhet, såsom det synes, omfattade de, medan Jesus lefde ibland dem, de messianska föreställningar, som hade utgått från profeterna före Daniels boks författande. Fördenskull förbundo de med det förbidade messianska riket föreställningen om en verldslig monarki. I denna mening tvistade de om hvilken skulle vara den störste i detsamma eller innehafva det näst Jesus förnämsta rummet; ty att de, hvilka under Jesu ringhet hade omfattat honom såsom Kristus, också skulle blifva hans närmaste män och ministrar i detta rike, synas de intet ögonblick hafva ifrågasatt. Huru detta verldsliga rike skulle tillvägabringas, härför hade de tilläfventyrs icke sjelfva gjort sig reda, och härom säga oss evangelierna icke ett ord. Menade de, att han plötsligen genom ett under skulle afkasta ringheten och fatta den verldsliga spiran i sin hand? Så synes det, ehuru härom ingenting förmäles.

Icke litet lärorikt och upplysande om hans rikes rätta beskaffenhet är att betrakta den undervisning om Guds rike, som Jesus förband med sina lärjungars tvist om första platserna i detsamma. Uti Matth. 18: 1—4 anföres, huru Jesus vid en sådan tvist kallade fram ett barn och ställde det midt ibland dem och sade: "Utan att I omvänden eder och varden såsom barn, skolen I icke komma i himmelriket. Hvilken aktar sig sjelf så ringa som detta

barnet, han är den störste i himmelriket.“ Men i hvilket hänseende skulle de då likna barnen? Med hänsyn till hans lärjungars tvist om storhet och företräde kunna Jesu ord svårligen innebära något annat, än att, för att ingå uti det himmelska riket, all äflan efter egen storhet, makt, ära och utmärkelse måste försvinna, liksom för barn uti en ålder, då ännu äregirighetens sjelfviska äflan icke fått insteg hos dem. Den, för hvilken all sådan äflan är lika främmande som för detta barnet, han är den störste i himmelriket. Annorlunda kan icke författaren till denna skrift tolka Jesu ord. Uti Matth. 20: 20—23 anföres åter, att Zebedæi söners moder med sina två söner föll ned för honom och begärde, att hennes båda söner måtte få sitta den ene på hans högra, den andre på hans venstra hand i hans rike, alltså var hans närmaste män och ministrar. Jesus tillrättavisar dem härvid först, sägande: “I veten icke, hvad I bedjen“, d. ä. hvad det att vara hans närmaste män hade att innebära. Han låter dem härpå förstå, att det att vara hans närmaste män var något, som icke var förenadt med lycka och utmärkelse i vanlig mening, utan tvärtom med lidande och smälek, i det han frågar, om de kunde dricka den kalken, som han drack, och döpas med det dop, hvarmed han döptes. Då de två bröderna bejakade detta, tillade han: “Min kalk skolen I

visserligen dricka och döpas med det dopet, hvarmed jag döpes; men att sitta på min högra och venstra hand tillhör icke mig att gifva, utan dem det beredt är af min fader.“ Här afses icke, såsom uti nästföregående förklaring, den invärtes storheten i hans rike, utan den utvärtes. Att vara bland dem, hvilkas namn stråla på den kristna församlingens firmament näst hans eget, tillhör, vill han säga, icke mig att gifva, utan dem det beredt är af min fader. Härtill skulle långt flera egenskaper erfordras än det Gud hängifna sinne, som genom hans sannings predikan väcktes, och blott det sednare tillskrifver han sig. Att vara bland de mest framstående medlemmarne i hans rike, det skulle bero af de snillegåfvor och andra egenskaper, med hvilka de redan i den naturliga födelsen blifvit utrustade, af den daning och utveckling, som de fått, och af de tidsomständigheter, i hvilka de försattes; men hvilket allt det tillhörde icke honom, utan blott Fadern att gifva. Men fastän Jesus sålunda ingalunda tillsagt Zebedæi söner något företräde, blefvo icke desto mindre de tio andra lärjungarna, när de detta hörde, misslynta på de två bröderna, berättas det ytterligare (Matth. 20: 24—28). Då kallade Jesus dem till sig och sade: “I veten, att verldsliga furstar öfva herravälde och de stora hafva folken i sitt våld; men så skall det icke

vara bland eder, utan den, som ibland eder vill vara stor, han vare eder tjenare, och hvilken ibland eder vill vara den främste, han vare eder slaf, såsom menniskans son ej heller är kommen, på det han skall låta tjena sig, utan på det han skall tjena och gifva sitt lif till förlossning för många". Här framställer Jesus det himmelska riket i dess motsats till denna verldens riken, nemligen att man uti det förra icke skulle genom utvärtes myndighet och makt, utan blott genom sanningen och kärleken öfva sitt välde, och att man uti detsamma ej heller skulle vara stor, i den mån man tjenades af många, utan blott i den mån som man sjelf tjenade många, d. ä. i Jesu anda egnade sitt lif åt hans församlings väl.

Vi kunna icke afgöra, i hvilken mån denna undervisning ännu fattades af hans lärjungar; klart visar sig emellertid, att de, så länge Jesus lefde ibland dem, icke kunde lösgöra sig från förhoppningen om ett genom honom kommande verldsligt rike. De kunde fördenskull ingalunda förlika med sina föreställningar, att Jesus skulle blifva borttagen från dem, allra minst, att han genom korsets nesliga bittra död skulle blifva bortryckt. Derföre, så ofta än Jesus hade förutsagt dem, att han skulle antvardas hedningarne, begabbas, hudflängas, korsfästas, intygas dock, att de förstodo der intet af,

och talet var dem så fördoldt, att de icke förstodo det, som sades[1]). De kunde nemligen icke få i sitt hufvud, att detta var något, som borde tagas efter orden, utan att härunder måste ligga någon fördold mening. Också begynte de vid hans tillfångatagande och död vackla i sin tro. De vågade nu icke anse honom för den förbidade Kristus, som de bekänt honom vara. I Luc. 24 kap. framställes äfven, huru Jesus efter sin uppståndelse okänd vandrade med två af sina lärjungar, samtalande med dem om sitt öfverståndna lidande och sin död, samt huru dessa lärjungar då kallade honom icke Kristus, utan "en profet, mäktig i gerningar och ord för Gud och för allt folket". De dolde härvid icke de högre förhoppningar, dem de på honom hade byggt. "Vi hoppades", sade de, "att han skulle vara den, som skulle förlossa Israel".

Den stora grundtanke, hvilken genomgick hela Jesu lif och verksamhet, eller beskaffenheten af det Guds rike, som han förkunnade, förmådde alltså ingen, icke ens bland hans egna lärjungar, fatta. Om och i hvilken mån lärjungarne efter Jesu bortgång förmådde det, skola vi strax undersöka. Men då nu ingen förmådde fatta denna grundtanke, huru kunde då Jesus förebygga, att den ej åter gick för-

---

[1]) Luc. 18: 34.

lorad för verlden? Jo, för det första, har af det anförda redan visat sig, huru han förmådde infläta den i allt, så att den för menniskor med ett öppet sinne för gudomliga ting icke skulle förfela att en gång fattas. För det andra stod en utväg honom öppen, af hvilken ingen annan, ens på aflägsnaste håll, har förmått göra bruk, vi mena de liknelser, i hvilka han klädde den gudomliga sanningen. Vi hafva redan med hänsyn till fastan anfört ett exempel, huru han i sådana nedlade en sanning, den samtiden icke förmådde fatta. Hvad särskildt just den stora universela grundtanke, hvilken genomgick hela hans predikan, eller den rätta beskaffenheten af det Guds rike, som han förkunnade, vidkommer, så måste han vara desto mer angelägen att genom liknelser förvara densamma åt en kommande tid, ju mindre den af hans samtida blef förstådd. Uti Matth. 13: 13 förklarar han sig äfven rörande orsaken till sitt bruk af dessa liknelser. "Fördenskull", säger han, "talar jag till dem i liknelser; ty med seende ögon se de icke, och med hörande öron höra de icke och förståt icke". I liknelser, dem de väl icke förstodo, men hvilka detta oaktadt icke förfelade att göra ett mäktigt intryck på dem, och hvilka de derföre icke kunde annat än behålla i minnet och begrunda, förvarade han alltså åt efterverlden de höga sanningar, dem

åhörareskaran omkring honom icke förmådde fatta. Men för det tredje må väl märkas: hade han icke i någon mån af sina samtida blifvit förstådd, så skulle hela hans arbete för upprättandet af det sanna gudsriket varit fåfängt. Man fattade honom på känslans väg, om man än icke förmådde tillegna sig sjelfva den höga grundtanken. Religions- och sedekänslan väcktes och närdes: uti hans ord förnummo de Guds röst. Vi hafva redan räst uppmärksamhet på den verkan, han härigenom redan under sin lifstid på jorden öfvade.

Vi vilja vidkommande de liknelser, i hvilka Kristus sålunda beskrifver det himmelska riket, endast uppehålla oss vid de märkligaste. Han liknade det vid en uti en åker fördold skatt och vid en perla, hvilken en man fann och för dess ernående gick bort och sålde allt det han hade, med hänsyn till det oförlikneliga värde, det skulle hafva för hvar och en, som fattat dess herrlighet[1]); alldenstund den, som funnit detsamma, gerna låter fara allt det, som ett lif uti syndens tjenst kan erbjuda. Han liknade det vid ett senapskorn med hänsyn till dess utbredande och fortplantning, betecknande härmed, huru det från ett ringa frö skulle växa upp till ett träd, som skulle utbreda

[1]) Matth. 13: 44—46.

öfver hela verlden sin lumniga, välsignelserika krona[1]). Han liknade det vid en surdeg, hvilken en qvinna tog och blandade i tre skeppor mjöl, tilldess det blef alltsammans surt[2]), betecknande härmed, huru, på samma sätt som surdegen genomtränger degmassan och meddelar henne sin beskaffenhet, så äfvenledes Guds rike alltmer måste genomtränga, omskapa, helga och förnya hvar och en, hos hvilken det fått insteg, och sammaledes äfven hos hvarje folk, der Kristi ord blifvit förkunnade, efter hand utöfva samma omskapande verkningar.

Men om nu dessa anförda liknelser, änskönt de väl icke genast förstodos, dock efterhand allt bättre blifvit förstådda af den kristna församlingen, så gifvas deremot andra, dem kristenheten i denna stund ej synes hafva fattat. Vi afse härmed liknelsen vid noten och den om ogräset bland hvetet. De hafva af Mattheus, den enda evangelist som anför dem, blifvit hänförda på alla tings fulländning enligt gällande judiskt föreställningssätt, och exegesen har hitintills följt detta tolkningssätt. Men uti detta fall synas de ganska öfverflödiga, och innehålla intet, som icke redan långt före Kristi ankomst blifvit sagdt. Ty att de onda då skulle full-

---

[1]) Matth. 13: 31, 32. — [2]) Matth. 13: 33.

komligt afsöndras från de goda, har af judiska skriftställare, enkannerligen af författaren till Henochs bok, långt utförligare blifvit skildradt. Men skulle det af någon möjligen anses såsom förmätet att vilja förstå Jesus bättre än han af sina egna lärjungar och apostlar blef förstådd, så är att märka: vi hafva mer än aderton århundraden bakom oss, med alla de rika frukter och välsignelser, dem kristendomen under denna tidrymd burit, med alla de kyrkliga tilldragelser, dem han framkallat. Att vi förstå Kristus bättre, än han af sina egna samtida blef förstådd, är derföre blott en rättmätig fordran. Jag är ej heller den förste, som gjort denna anmärkning, emedan hon redan före mig blifvit gjord af den af kyrkan högt förtjente d:r *Rothe*[1]). Som en beskrifning på Guds rikes utvecklingsgång få dessa liknelser deremot en herrlig betydelse, hvilken historien har bekräftat. Jesus förutsåg, att hätskheten mot det kristna namnet en gång skulle förbytas i vördnad för detsamma. Då skulle stora hopar af både onda och goda, af menniskor med tro på Kristus och af sådana, för hvilka gudaktigheten var blott en form, inströmma uti den kristna kyrkans sköte. Så skedde äfven i kejsar Constantins tid. Då gjordes ett sådant notvarp, på

---

[1]) Zur Dogmatik.

hvilket liknelsen (Matth. 13: 47—50) hänsyftar. När noten blifvit dragen i land, sutto de och församlade de goda i sina käril, men de onda kastade de bort, säges det vidare. Hvad har väl hela den kristna kyrkans arbete, sedan jemväl de germaniska folken blifvit inlemmade i densamma, hufvudsakligen varit annat än ett sådant reningsarbete? Likaledes stod det för Jesus klart, att den af honom framburna gudomliga sanningen omöjligt kunde fattas i sin renhet, utan skulle uppblandas med främmande föreställningar, djefvulen skulle utså sitt ogräs i den goda säden. Ogräset och hvetet skulle så blanda sig med hvarandra, att ogräset ej kunde uppryckas, med mindre den goda säden äfven uppryccktes. Men hvad som ännu mer är, han förutsåg att en tid skulle komma, då både ogräs och hvete, sedan de nått sin mognad, lätt skulle kunna skiljas ifrån hvartannat. Då skulle Gud utsända sina englar till att församla hvetet i ladorna, men öfverlemna ogräset åt den eld, som förtär allt falskt och förgängligt. Uti reformationsseklet utsände Gud sålunda sina englar till att bortrensa mycket ogräs utur den goda säden, och nästan i kristenhetens alla länder utsänder Gud nu åter sina englar för att bortrensa mycket ogräs, för hvars bortrensande reformationsseklet icke var moget. Ingen må härvid tillvita mig ett godtyckligt bruk af ordet en-

gel, ty uti samma mening har Jesus sjelf brukat detsamma (Matth. 11: 10). Och att det grekiska ordet *ἀίων*[1]) icke betecknar all tid, utan åtminstone ofta någon viss tidsperiod, härom hafva språkforskare länge varit ense.

Vi hafva sett, hur Jesus sjelf fattade det Guds rike, som han förkunnade, samt huru han förutsade dess utvecklingsgång: förutsägelser, dem han, i anseende till folkets oförmåga att begripa detta gudsrike, blott genom liknelser kunde förvara åt verlden. Hvad Jesu egna lärjungar angår, har förut blifvit anfördt, huru de vid hans tillfångatagande och död begynte vackla i den tron, att Jesus var Kristus, emedan de sågo sig besvikna uti de verldsliga förhoppningar, som de på honom hade byggt. Hade de och med dem öfriga Jesu vänner kunnat fortfara i en sådan otro samt derigenom likasom blygas vid honom, hvilken de nyss hade vördat som Herren Krist, så skulle hela Jesu verk till verldens frälsning och förnyelse hafva varit omintetgjordt. Men intrycket af hans ord och hans hela lif och umgänge hade härtill inpräglat sig för djupt hos dem. Det var dock icke dessa framtidshägringar, utan rikedomen af den glädje och fröjd i Gud, de redan nu erforo i Jesu umgänge, som

---

[1]) *ἡ συντέλεια τȣ̃ ἀιῶνος* kap. 13: 40.

qvarhöll dem vid hans sida. Vittnesbördet om Guds andas röst i Jesu ord och verk var dock i outplånliga drag inskrifvet i deras själ. Jesus stod upp och betedde sig åter lefvande för de sina, berätta de kyrkliga häfderna; den spridda skaran af Jesu vänner församlades, aktande för sitt högsta glädjeämne att tänka och med hvarandra samtala om den korsfäste; inom kort blef den heliga anden utgjuten och den kristna församlingen stiftad. En sjelfständig kristen församling kunde icke uppkomma, så länge Jesus var med dem. De voro härtill för litet befästade i sanningens kunskap, och vördnaden för den gudomlige mästaren var för stor, att någon skulle våga företaga något på egen hand utan att fråga honom. Likasom de tolf, som stodo Jesus närmast, ännu kallades *lärjungar*, så var ock hela deras förhållande till honom blott ett lärjungeförhållande, men icke det af någon sjelfständig fri verksamhet för hans sannings skull. Men genom den heliga andens utgjutelse och församlingens uppkomst blefvo de sjelfständiga organer, som af inre impuls gingo ut i verlden till att vittna om Jesus Kristus, och hela församlingen en kropp af sådana sjelfständiga troende.

Men kunde den nu uppkomna kristna församlingen fatta det af Kristus predikade gudsriket till dess rätta väsende samt skilja sig från alla insupna

judiska föreställningar om detsamma? Fast, orubbligt fast, förblef ifrån församlingens uppkomst den tron, att Jesus var Kristus; ty grundvalen för denna tro var genom Jesu ord härtill alltför fast lagd i deras hjertan, om de än hade vacklat i sin tro vid hans död. Den tron, att Jesus var Kristus, utgjorde fastmer den nya församlingens egentliga trosnorm och grundfäste. Väl kunde hon icke omfatta den korsfäste såsom Kristus, med mindre hennes messianska föreställningar undergingo en stor förändring. Föreställningarna om en verldsmonarki nödgades man låta fara, men derföre icke de transscendenta föreställningar, af hvilka författarne till Daniels och Henochs böcker varit tolkar. Med denna förkristliga kärna förknippade sig likväl nu ett nytt element. Jesus, föreställde man sig, var väl den utlofvade telningen af Davids stam och den menniskans son, om hvilken det talas i Daniels 7: 13, 14. Uti all ringhet hade han först uppenbarat sig på jorden för att bereda ett folk, som skulle ärfva det himmelska rike, Gud genom honom skulle upprätta. För denne lidande och döende Kristus, som utaf syndare sådan gensägelse led, trodde man sig äfven i Gamla Testamentets skrifter finna stöd, framför allt i den bekanta skildringen af Guds tjenare i Es. 52: 13—15 och 53 kap. Men denne sargade och genom orättfärdiga menniskors händer

afdagatagne Kristus skulle dock innan kort återkomma i himmelens sky, omgifven af sina englar, att hålla dom öfver lefvande och döda. Jorden och alla ting, som på henne äro, skulle nu förbrännas och varda till intet. De troende och rättfärdiga skulle med Herren ingå i lifvet; men de orättfärdige gå bort uti evinnerlig eld. Först då, alltså först i ett lif efter döden, skulle det egentliga gudsriket nå sin fullbordan. Så snart skulle denna katastrof inträffa, att det då lefvande slägtet icke skulle dö bort, förrän allt detta skulle ske[1]).

Det lär icke behöfva visas, huru allmänt och enhälligt detta föreställningssätt straxt från kristenhetens början gjorde sig gällande inom den kristna kyrkan. Apostelen Paulus berömmer församlingen i Corinth derföre, att de väntade vår Herras Jesu Kristi uppenbarelse, samt framställer det uti tydliga ord såsom målet för kristendomens predikan och Kristi verksamhet i församlingen, att de måtte vara ostraffeliga på vår Herras Jesu Kristi dag[2]). I 1 Thess. 4 kap. intygar han äfven, att det då lefvande slägtet icke skulle dö bort före denna förbidade Kristi nya ankomst, och om de öfriga med denna ankomst förknippade föreställningar finner man i hans bref idkeliga vittnesbörd. Författaren

---

[1]) Matth. 24: 34. Marci 13: 30. Luce 21: 32. 1 Thess. 4: 15—17. — [2]) 1 Cor. 1: 7, 8.

till Johannes-evangeliet, hvilken städse framställer det eviga lifvet, som uppkommer genom gemenskapen med Gud och Kristus, såsom vidtagande redan här[1]); han, som, då han låter Jesus framställa sitt rike inför Pilatus, låter honom kalla det ett sanningens rike[2]); han, som vittnar om den tro, som öfvervinner verlden[3]); han, som så vittnar om segerkraften af Jesu död, att han, när Jesus gick döden till mötes, låter honom framställa sig såsom hafvande redan öfvervunnit verlden[4]); — han hänvisar icke desto mindre på den yttersta dagen samt intygar, att "alla de i grifterna äro skola höra Jesu röst; och de, som väl hafva gjort, skola framgå till lifvets uppståndelse, men de, som illa hafva gjort, till domens uppståndelse" [5]). En förmedlande föreställning mellan denna med den allmänna verldsdomen förbundna transscendenta och de äldre profeternas föreställning om det förbidade gudsriket visar sig visserligen i Uppenbarelseboken i föreställningen om det tusenåriga riket, en föreställning som uti kristenhetens början synes hafva varit allmän nog[6]) och ända till början af fjerde århundradet hade sina förfäktare. Jesus med hans him-

[1]) Joh. 5: 24; Joh. 6: 54 m. fl. ställen. — [2]) Joh. 18: 36, 37. — [3]) 1 Joh. 5: 4. — [4]) Joh. 16: 33. — [5]) Joh. 5: 28, 29. — [6]) Justinus i andra århundradet framställer chiliasmen såsom de kristnas allmänna tro, hvilken blott de gnostiska partierna icke delade. Dial. c. Tryph. sid. 306.

melska här skulle enligt Uppenbarelseboken i en strid nedlägga vilddjuret och dem, som buro dess tecken; de öfverblifvande lefvande skulle kastas uti den brinnande sjö, som brann med svafvel; djefvulen skulle bindas i tusende år, på det han icke skulle förföra folken; dom blef hållen; men blott de fromma blefvo uppväckta, att de skulle regera med Kristus i tusen år[1]). I öfrigt omfattade äfven dessa de allmänt rådande föreställningarna. Efter tusen år skulle Satan lösgifvas ur sitt fängelse, och kort derpå skulle de scener vidtaga, som i Henochs bok utförligt beskrifvas.

Att man i de synoptiska evangelierna finner samma messianska föreställningar inflätade, ja lagda i Jesu egen mun, må då alls icke förundra oss. Författarne voro män af församlingen, de så väl som alla andra, och delade uti allt dess allmänna tänke- och åskådningssätt. Då de förtäljde Jesu ord, kunde de följaktligen icke annat än inlägga till någon del sitt eget uppfattningssätt af desamma.

Man har i våra dagar mycket tvistat derom, huruvida Jesus delade i någon mån dessa trasscendenta messianska föreställningar. Bauer ibland andra har förmenat, att Jesus med sin läras hela universalism dock icke kunde fullkomligt skilja sig

---

[1]) Upp. 19: 14—21. 20: 1—6.

från sina partikularistiskt judiska föreställningar[1]). Mig förekommer detta fullkomligt oförenligt med hans förutnämnda framställningar af det gudsrike, han gick att upprätta. Han skulle, under det han var förföljd och förskjuten samt förutsade de sina de förföljelser, som skulle öfvergå dem, omöjligt kunnat framställa liknelserna vid senapskornet, vid surdegen, vid noten, om ogräset bland hvetet, så framt han hade tänkt sig verksamheten af detta rikes kraft inskränkt till loppet af en enda generation. Då han, midt under det han förevitade sitt folk dess ohörsamhet för Guds sannings röst, likväl tackade Gud, att han i okonstlade rena hjertan fann en öppenhet för densamma, samt på grund häraf intygade, att allting äro gifna honom i våld af hans fader, nämner han likväl inga mirakulösa, af ordet oberoende krafter, genom hvilka allting skulle gifvas honom i våld. Ja, då han betygade, att det icke var honom gifvet att låta någon sitta på hans högra och venstra hand i hans rike, utan dem det beredt är af Fadern, framlyser häraf tydligt nog, att han ej tillerkände sig någon annan makt, än den han genom sitt ord skulle utöfva. Men huru klart och konseqvent än Jesus måtte vittna om detta gudsrikes väsende, var denna tanke dock allt-

---

[1]) Die Tübinger-Schule und ihre Stellung zur Gegenwart s. 30, 31.

för hög, att de troende skulle kunnat tillegna sig densamma. Det allmänna verldstillståndet var härtill alltför mörkt: i enlighet med sina gamla judiska föreställningar kunde hans apostlar icke vänta annat än en hämndens och förgörelsens dag öfver detta från Gud affallna onda slägte. För hela den förföljda och betryckta kristna församlingen var hoppet om denna stundande nya Kristi synliga ankomst det allra ljufvaste hopp och det, som mest uppehöll de trognas sinnen under förföljelsens hetta. Men skulle äfven, det vi, såsom sagdt, icke finna ringaste anledning medgifva, Jesus icke kunnat fullkomligt skilja sig från alla förgängliga judiska föreställningar, så är det dock icke genom dem, utan blott genom det Guds rike i oss, hvilket han predikade, som han upprättat verlden, och endast genom detta har han verkat alla de välsignelser, som kristendomen burit. Blott såsom konungen i detta gudsrike är han Kristus, vår salighets höfding.

Med de nyss omförmälda transscendenta messianska föreställningarna hos församlingen var det väl svårligen annat möjligt, än att många yttranden af Jesu mun måste tydas såsom fullkomligt öfverensstämmande med dessa föreställningar. Det är ej annat möjligt, än att, så ofta Jesus hade förutsagt sin död, han äfven måste på flerahanda sätt

förutsäga sin uppståndelse och sin nya ankomst i andans kraft, sedan han af församlingen blifvit erkänd för Herren Kristus. Men hvilka andra föreställningar kunde väl härmed hans apostlar förbinda än den om Jesu uppståndelse ur griften samt om hans nya synliga ankomst i den allmänna verldsdomen? Den dom, han genom sitt ord redan här skulle utöfva, i det att genom detta skarpa råmärken skulle uppdragas emellan hans rätta efterföljare och dem, som icke höra till dessas antal, (Matth. 25: 31—46) förbyttes till en utvärtes domsscen, lik den som redan i Zend-Avesta[1]) finnes skildrad. Ja, då vår Frälsare förutsade templets och Jerusalems stads förstöring — och att en generation ej kunde förgå, innan den mellan judarne och romarne rådande hätskheten skulle utbrista i öppen fiendtlighet, som icke kunde annat än leda till denna svåra omstörtning, måste för Jesu genomträngda blick ligga uppenbart i dagen — förmenade man sig häri otvifvelaktigt finna ett stöd för tiden, då denna nya synliga återkomst skulle ske. Ty likasom förf. till Daniels bok med de strider, som genom Antiochus Epiphanes' angrepp mot den judiska kulten föranleddes, hade förbundit sitt folks förlossning, förbundo nu äfven de kristna med denna

---

[1]) Spiegel, Zend-Avesta, Vend. XIX, 89 o. f.

svåra omstörtning Jesu återkomst till fullbordande af det messianska riket. I alla de synoptiska evangelierna förbindes derföre förutsägelsen om Jerusalems förstöring med den om den allmänna verldsförstöringen och verldsdomen sålunda, att strax efter den förra de sednare tilldragelserna skulle följa.

Att af dessa förkristna messianska föreställningar drag förekomma i de berättelser och liknelser, som omisskännligen flutit från Jesu läppar, bör då ingalunda förundra. Sålunda förflyttas vid de förutbemälda liknelserna om ogräset bland hvetet samt om den i hafvet kastade noten evangelisten Matthei tankar vid frågan om den eld, som skall förtära allt, som icke uthärdar det gudomliga sanningsljusets klarhet, till elden i de fördömdas pinorum; och på båda ställena tilläggas de af denne evangelist flitigt upprepade orden: "Der skall vara gråt och tandagnisslan". Sammaledes då Jesus i motsats till det ljus, den salighet och den frid, som åtföljer delaktigheten af Guds rike, nämner mörkret derutanföre (*τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον*), förflyttas äfvenledes evangelistens tankar till de fördömdas pinorum, och de nyss anförda orden upprepas (Matth. 8: 12; 22: 13; 25: 30). Uti de enskildas lif så väl som folkens gifvas afgörande ögonblick, då, om de icke begagnas, ofta all räddning är förspilld, åtminstone för detta lifvet. Hvilken makt ligger icke

mestadels på ett vist begagnande af rätta ögonblicket! Hur vigtig derföre städse vaksamheten, och huru måste ej Jesus finna nödigt flitigt uppmana oss till densamma! Men liknelsen om de tio jungfrurna hos Mattheus har fått en speciel hänsyftning på Jesu möte i domen; hvilket klart visar sig af slutorden: "Vaker fördenskull; ty I veten icke dag eller stund, då menniskans son kommer"[1]). Om denna liknelse än saknas hos de andra evangelisterna, så saknas dock icke samma hänsyftningar.

Det lär knappast behöfva visas, huru oförenliga med Guds rikes sanna natur dessa transscendenta messianska föreställningar äro. De göra *för det första* Guds rikes fulländning beroende icke af andliga, utan af rent kosmiska och fysiska krafter. Icke på förhöjningen och utvecklingen af de i menniskans natur en gång nedlagda religiösa och sedliga anlagen, utan derpå, att de onda förgöras och Satan bindes, så att han icke längre kan förföra folken, bero enligt Uppenbarelseboken vidtagandet af det tusenåriga riket[2]), och äfvenledes alla tings fulländning enligt alla beskrifningar på densamma. Kyrkan har städse sökt fingera sig ett tillstånd, i hvilket all motsats, all strid, allt ondt, all synd,

[1]) Matth. 25: 13. — [2]) Upp. 19: 19, 20.

allt lidande och all förgänglighet skall hafva upphört. Icke att lära vörda och beundra den gudomliga visheten och godheten i den närvarande verldsinrättningen, utan att fingera ett tingens tillstånd, i hvilket dessa motsatser ej mer äro till, har utgjort en ganska dryg beståndsdel uti de gamla teologiska systemen. Nu är det icke desto mindre högst problematiskt, huruvida vår andliga utveckling och förkofran skulle vinna, ja, blifva möjlig en gång under en sådan verldsinrättning. De flesta dygder hafva sitt namn af striden. Hvad vore modet, om inga strider funnes till att kämpa? Hvad vore sjelfuppoffring och sjelfförsakelse, om intet påkallade deras öfning? Hvad vore tålamod och ståndaktighet, om intet funnes att lida och fördraga? Hvad vore menniskokärleken sjelf, om intet påkallade hans verksamhet? Bundet vid motsatser, såsom allt vårt tänkande är, kunna vi icke klart försätta oss i ett tillstånd, ur hvilket all motsats vore försvunnen; och mer än tvifvelaktigt synes, huruvida någon verklig dygd och någon annan lycksalighet än den sinnliga kunde med ett sådant tillstånd vara förenliga. — *För det andra* förlikar sig en evig fördömelses pina på intet sätt med den gudomliga rättvisa, hvilken Kristus oss lärde; med G. T:s vedergällningsprincip väl, men icke så med den allt ondt öfvervinnande kärlekens princip. En

blott och bart straffande rättvisa kan ej stå tillsammans med denna kärleks väsende. Är Gud kärleken, så måste han följaktligen vara kärleken äfven i sin rättvisa. Hans rättvisa kan då ej vara annat än en faders tuktan att genom de straff, dem synden har med sig, beveka syndaren till bättring. När bättringen blifvit vunnen, har den straffande gudomliga rättvisan nått sitt mål och kan nu icke vara annat än syndaförlåtande, sådan hon äfven framställes i 1 Joh. 1: 9. Så skildras äfven af vår Frälsare sjelf Guds sinne mot hvarje förlorad son, som omvänder sig. Om alltså från detta lifvet bortgå många, hos hvilka medvetandet af deras kristna salighet ej blifvit väckt, så måste, så framt i öfverensstämmelse med Jesu lära ett lif efter detta antages, en bättringsmöjlighet jemväl efter döden vara beredd den oomvände. — *För det tredje* kan genom dessa hårda begrepp om Gud ej gerna annat än ett hårdt hämndlystet sinne underhållas. Vi finna det naturligt, att mosaismens hårdhet ej kunde i detta hänseende strax fullkomligt afskuddas. Också framlyser det i någon mån till och med hos de mest utmärkta Jesu apostlar. Sålunda säges det i Upp. 18: 6.: "Vedergäller henne, den babyloniska skökan, såsom hon hafver vedergällt eder, och betaler henne dubbelt för hennes gerningar: samma kalk, som hon iskänkt eder,

iskänker henne dubbelt!“ Och uti 2 Thess. 1: 6—9.: “Efter som det är rätt af Gud att vedergälla dem bedröfvelse igen, som eder bedröfva, men eder, som bedröfvens, ro med oss uti vår Herres Jesu uppenbarelse af himmelen med hans krafts änglar, då han med eldslåga kommer att hämnas dem, som icke känna Gud och icke lydiga äro vår Herres Jesu Kristi evangelium, hvilke lida skola det eviga förderfvet af Herrans ansigte.“ — Men *för det fjerde*, kunna dessa transscendenta messianska föreställningar öfver hufvud ej annat än inverka ganska menligt på sedeläran. Ty jordelifvet är enligt det på dem grundade åskådningssättet icke ändamål i sig, utan blott en förberedelse för ett tillkommande. Det praktiska lifvet faller härigenom utom religionsläran, likasom hos de gamla folken.

enderigenom, att den menskliga verksamheten i hela mångfalden af sina förgreningar icke fattas uti sin relation till Guds rike, förlora sjelfva dygderna sitt mått och sin bestämning. Sjelfförsakelsen t. ex. blir på sådant sätt icke något af verksamheten för Guds rike pålagdt och bestämdt till sitt mått, utan en godtycklig fåfäng munköfning.

Så inblandades straxt från början uti den goda säd, hvilken Jesus utsådde, ett förderfligt ogräs, ett ogräs, som under uppblandning med andra för den kristna sanningen främmande elementer mången

gång hotat att förqväfva den goda säden, ett ogräs, som uti ymnigt mått frodas ännu på kristenhetens åker. Dock annorlunda kunde det icke gå. Steget från de gamla kulterna till en ren och oblandad kristendom var för stort: den kristna kyrkan var icke mäktig af detsamma. "Så länge arfvingen är ett barn, är ingen skilnad mellan honom och trälen, ändock han är herre öfver alla egodelarna, utan är under förmyndare och förvaltare intill den tiden, som af fadern förelagd är" [1]. Så har ock Guds församling under stadgarnas ok måst fostras till sin fullmyndighetsålder.

TREDJE AFDELNINGEN.

Den sista frågan: "Hvilket värde för framtiden har den läran, att *Jesus* är Messias?" är härigenom redan besvarad. Hvilket värde, om icke ett evigt värde? Lärosystemer må förändras, de på de kyrkliga koncilierna fastställda dogmerna rörande Kristi person må försvinna; men kristenheten skall icke desto mindre enständigt upprepa de bibliska orden: "Jesus Kristus i går och i dag densamme, och desslikes i evighet" [2]. Ett

---

[1]) Gal. 4: 1, 2. — [2]) Ebr. 13: 8.

tillstånd af dygd och lycksalighet har städse med längtan varit omfattadt af jordens folk, om de än sällan vågat hoppas ett sådant tillstånd och aldrig förmått fatta hvad det är, som leder till detta tillstånds förverkligande. Huru fåkunniga de gammaltestamentliga profeternas föreställningar i detta hänseende voro, hafva vi sett. Han, den der allena förmådde fatta detta, fatta det så, att han, midt under det han gick korsdöden till mötes, dock fortfarande kunde betrakta sig såsom af Gud sänd till detta tillstånds realisering, skall derföre städse uppbära lof och hyllning af alla dem, som hafva förstått hans sannings röst, ja, då en dragning till Gud, ett välbehag för det goda, rätta och heliga från början blifvit nedlagdt i hvarje menniskas natur, allt mer draga alla till sig.

Men gudsriket, änskönt ett tillkommande icke blott med hänsyn till den fulländning, som kristenheten i ett lif efter detta städse har förbidat, utan jemväl med hänsyn till de omskapningar på jorden, det mer och mer måste föranleda, är icke desto mindre ett närvarande. Från första upprinnelsen af en kristen församling har det varit ett närvarande. Det var ett närvarande i den stund, apostelen Paulus kunde vittna: "Han (Kristus) är fördenskull död för alla, att de, som lefva, skola nu icke lefva sig sjelfva, utan honom, som för dem död och upp-

ständen är"[1]), samt intyga om sig sjelf midt under de svåra lidanden af flerfaldigt slag, han måste utstå: "Nu fröjdar jag mig i mina lidanden för eder och uppfyller i mitt kött hvad som fattas i Kristi lidande för hans lekamen, som är församlingen"[2]. Det var ett närvarande i den stund, då uti samma anda en annan nytestamentlig skriftställare kunde predika: "När I för välgerningars skull liden och hafven tålamod, det är nåd för Gud"[3]), samt tillika intyga: "Ja, om I än något liden för rättfärdighetens skull, ären I likväl salige"[4]). Det var ett närvarande, när sålunda, i kraft af Kristi sannings predikan, medvetandet af det oändliga och eviga hade uppdagats för menniskors själ; när menniskor, under medvetandet af Guds andas kraft och fröjd, kunde midt i ändligheten lefva ett öfver ändligheten upphöjdt lif och uti samma sinne, med hvilket den gudomlige mästaren hade föregått oss, hängifva sig sjelfva till fortplantandet af detta lif samt för bevarandet af detsamma försaka allt, om så erfordrades. Det var ej något gudsrike, sådant författaren till Henochs bok hade tänkt sig det, i hvilket all motsats och all förgänglighet hade upphört. Tvärtom; dess medlemmar äro satta i en förgänglig verld, der ondska och syndens styggelse

[1]) 2 Kor. 5: 15. — [2]) Kol. 1: 24. — [3]) 1 Petr. 2: 20. — [4]) 1 Petr. 3: 14.

på alla håll möta deras blickar. Men de äro sjelfva förlossade från syndens öfvermakt. Förgängelsen har blott makt öfver deras kropp, men icke öfver den i Gud lefvande anden.

Men är nu aldrig Guds rike för handen hos en menniska, med mindre hon upptändes med en allvarlig åstundan att främja Guds rikes förökelse, så kan det heller aldrig vara till, med mindre det efterhand måste öfva sina verkningar till verldens omskapelse och förnyelse. Kristendomen blef ock från början vändpunkten i vårt slägtes historia. Den öfvermakt, sedeförderfvet midt under den i öfrigt stigande odlingen hos de gamla folken hade haft, blef hämmad. I kyrkan framgick utur ruinerna af den gamla verlden medvetande af en himmelsk makt, som höjer menniskan öfver förgängligheten. Men ogräset frodas ibland hvetet; enkannerligen har, sedan under kejsar Constantin kristendomen på gammalt hedniskt vis blef gjord till statsreligion, mycken orenlighet inströmmat inom kyrkans sköte. Dock, vittnesbördet om Kristus och om den rätta andliga makt, han hade kommit i verlden till att upprätta, förstummas derföre icke: mot en förverldsligad kyrka riktas nu densamma andliga vapenrustning, som fordom varit vänd mot det förderfvade hednaväsendet, och utaf samma gudomsanda framkallas nya skaror af martyrer.

Men sedan omsider den protestantiska kristenheten afskuddat sig denna kyrkas ok, förblifver man ännu fången under utvärtes stadgar. Icke anden, utan bokstafven är de nya kyrkosamfundens ledband, och i de kyrkliga systemerna bygges sedeläran ännu fortfarande icke på Kristus, utan på Mose.

Men under detta allt har kristendomen icke desto mindre utöfvat sin hemlighetsfulla verksamhet till att förmildra sederna. Har kristendomen sålunda icke låtit sig vara utan vittnesbörd, under det han varit fjettrad af läror och former, som varit i grunden främmande för, ja icke sällan i den mest afgjorda strid mot hans egentliga lynne och väsende; hvad måste han ej verka, sedan han en gång blifvit fattad i sin rätta renhet och höghet, och dessa främmande elementer blifvit afskuddade? Det bästa försvar för kristendomen är det, att han blir förstådd.

Då vi nyss talat om den uti församlingen verkande gudomsandan såsom den, af hvilken alla verk, som syfta till Kristi sannings försvar och Guds rikes utbredande, blifvit framkallade, lär det knappt behöfva erinras, att denna anda i sjelfva verket aldrig kan vara skild från Kristi person. De ord, dem författaren till Johannis evangelium i fråga om denna andas verksamhet lägger i Jesu mun: "Han skall förherrliga mig; ty af mitt skall han

taga och förkunna eder"[1]) skola städse af hans församling bekräftas. Hvad skulle andan i sjelfva verket hafva att förkunna, om han ej toge af honom det han förkunnade? Huru skulle han förmå leda verlden i all sanning, om han ej sjelf hemtade sin ledning ifrån honom, om hvilken samma författare så herrligt vittnar, att han är ljuset, att han är vägen, sanningen och lifvet? Från honom hafva alla utmärkta sanningsvittnen, alla, hvilkas namn kyrkan uti ett vördadt minne förvarar, hemtat ingifvelse, ledning, kraft och mod. Från honom hafva städse de verkligt fromma i kristenhetens alla tider hemtat sitt ljus och sin näring. Och såsom den aldrig försinande källan för denna näring förblifver han städse Kristus, det eviga lifvets furste.

Men, skall man fråga, måste religionsläran icke vara ställd under samma utvecklings lag som all annan kunskap? Skall religionsläran städse förblifva stående på den punkt, till hvilken Jesus i kristendomens upprinnelse har bragt densamma? Men dessa frågor äro ej fullt identiska. Vi svara med hänsyn till den förstnämnda, att det just är i kraft af religions- och sedebegreppens utveckling, som man nu blifvit i stånd att särskilja kristendomens verkliga kärna från det förgängliga skal, med

---

[1]) Joh. 16: 14.

hvilket han strax från början blef omsluten; hvilket reformationsseklets teologer ännu icke förmådde. En teologi, som vill förneka den religiösa och sedliga utvecklingen, kan icke vara byggd på den lefvande fasta grund, som af den gudomlige mästaren blifvit lagd. Hvad den andra frågan vidkommer, så ligger det i sakens natur, att likasom från kristendomens upprinnelse städse en stor mängd frågor sysselsatt uppmärksamheten inom kyrkan, så äfven ej mindre med hänsyn till lärans teoretiska förstånd än praktiska tillämpning uti lifvets alla förhållanden en stor mängd frågor måste uppkastas, som omöjligt kunde beröras af Jesus sjelf. Newtons gravitationsteori förblifver ju sann och beståndande, om än nya tillämpningar blifvit gjorda och städse göras af densamma. Är kristendomen i sin renhet, sådan han utgått från Kristus sjelf, sann, så ligger det i sakens natur, att han ock måste blifva evigt beståndande. Men i den utveckling, hvaraf hon är mäktig, i den oändliga mängd af nya tillämpningar, dem hon bär uti sitt sköte, bevisar sig just sanningens kraft och rikedom.

Hvilken sanning i religiöst och sedligt hänseende kan man begära, hvartill ej redan af Jesus Kristus, i det af honom predikade gudsriket, grunden blifvit lagd? Betrakta vi först förhållandet till Gud, kan något högre mål gifvas, än att Gud bor i våra

hjertan och regerar oss, att icke längre syndens orena lusta, utan Guds heliga goda anda beherrskar, drifver och bestämmer oss? Härmed är syndaförlåtelsen, härmed är gemenskapen med Gud, härmed äro frid och fröjd och en fast förtröstan till Guds faderliga, hulda ledning äfven oskiljaktigt förenade. Och bäfvar någon tillbaka, under medvetandet af sin svaghet, vid tanken på detta höga mål, så möter honom Jesus, tillsägande honom, att, medan den förlorade sonen ännu på långt håll var, gick fadern emot honom, föll honom om halsen och kysste honom. Han må blott med allvar i en fast tro omfatta det nya lif, hvilket Kristus predikade, så möter honom det gudomliga förbarmandet. Med hänsyn till det sedliga sträfvandet, hvilket högre mål kan väl gifvas? Kan något högre mål tänkas än det att uti Jesu kärleks anda hängifva Gud sitt lif uti en verksam kärlek till bröderna, att, frigjorde ifrån all sjelfvisk äflan, icke vilja vara annat än rättskaffens lemmar i Kristi kropp? Med hänsyn till hvarje framtida utsigt, som det kristliga hoppet kan omfatta, hvilken högre grund för vårt hopp kan väl gifvas än tron på Guds rikes, på den gudomliga andans, på den gudomliga sanningens och kärlekens allt besegrande makt? Hvad måtte väl mer uppfylla oss med kraft och mod att arbeta för allt, som länder i någon mån till framtida väl

och förbättring för vårt slägte? "Så äro nu tron, kärleken och hoppet dessa tre." De hafva från kristenhetens början utgjort, de skola till evig tid utgöra det religiösa lifvets substantiella innehåll. Och för dem alla, hvar finna vi näring, om icke just uti den korsfäste Jesus Kristus?

Man har ej sällan beskyllt den nyare teologien, att hon är helt och hållet negativ. Hon nedbryter väl grundvalarne för det gamla, men sätter intet bättre i stället, det man kan fasthålla. Vi kunna icke medgifva riktigheten af denna beskyllning. Om hon än torde gälla om en och annan bland denna teologis förfäktare, så gäller hon dock icke om bearbetarne och anhängarne af den nyare teologien öfver hufvud. Hon kan alls icke med något skäl göras den store föregångaren i vår tids teologiska bildningsarbete, den oförgätlige Schleiermacher, och lika litet den stora mängden af dem i åtskilliga protestantiska länder, som efter honom hafva fortsatt det kyrkliga reformationsarbetet. Vi veta ingen teologi mer positiv till sitt innehåll, mer närande för den sunda religions- och sedekänslan. Men att beskyllningen må förlora hvarje sken af sanning, hvad bättre kunna vi göra, än att vi utgå från just densamma grundtanke, från hvilken Kristus sjelf har gått ut? Ty något mer positivt kan dock icke gifvas. Vi skola väl detta oaktadt till-

äfventyrs beskyllas för otro af det gammaldags ortodoxa parti, som hänger så fast vid sina fortplantade läroformler, som skulle med dessa kristendomen sjelf stå eller falla. Men likasom kristendomen i sin upprinnelse icke utan en långvarig bitter strid kunde lösgöra sig från de mosaiska stadgarne, så har utan hårdnackad häftig strid intet steg skett till Kristi läras fortsatta rening och utveckling, Må striden blott blifva förd uti den kristliga kärlekens anda! Han kan då icke annat än lända till Guds rikes fortsatta tillväxt och förkofran. I denna strid hafva dock alla en gemensam föreningspunkt, då äfven ortodoxa teologer icke kunna förneka det Guds rike i oss, hvilket Kristus kommit att upprätta.

Sin svåraste fiende har nu, såsom alltid, kristendomen i det mörker, hvilket ännu omtöcknar de religiösa föreställningarna, i menniskors obenägenhet och tröghet att öfverlåta sig åt och söka fatta de högsta föremålen för vår ande, men framför allt i deras sjelfviskhet, i deras hängifvenhet åt sinneslustarne samt detta jordelifvets ändliga njutningar och ändamål. Häraf kan omöjligt religions- och sedekänslan annat än förslöas och förslappas samt otron underhållas, häraf kan i alla hänseenden ej annat än villfarelser näras. För herrsklystnaden, i hvilka olika former hon må uppenbara

sig, kan omöjligt en lära göra sig antaglig, hvilken gör oss alla till bröder och gör oss fria. Och af den hårdhet i tänkesättet, som födes af denna i grunden ogudaktiga sjelfviska sinnesriktning, kan ej annat än hårdhet underhållas. Det en gång vaknade samvetet hos en menniska, som icke aktat hafva Gud i känsla, har svårt att tillegna sig den faderliga gudomliga kärlek, som vår Frälsare lärde. En hämnande gudamakt förlikar sig långt mer med hela hennes sinnesbeskaffenhet. Den utaf ondskan och sjelfviskheten sjelf regerade har svårt att uti menniskors sinne och uppsåt se annat än det lastbara, låga, sjelfviska och orena. Häruti ha de gamla lärorna trogna bundsförvandter, som säkerligen skola i lång tid förhindra deras försvinnande ur kristenheten.

Emellertid kunna vi icke dölja vår öfvertygelse, att fasthängigheten vid dessa föråldrade föreställningar samt det med dem förbundna kyrkliga omyndighetstillståndet i våra dagar är det, som allra mest förhindrar kristendomens insteg. Vår tids hela tänke- och föreställningssätt är till den grad olika mot de seklers, från hvilka kristendomens uppkomst och första utbildning datera sig, att de ej kunna förlikas. Emellan en religionslära, hvilken stödjer sig på dessa föråldrade föreställningar, och nutidens hela idégång förblifver derföre

ett oöfverstigligt svalg. Äfven der denna lära med tro omfattas, kan hon fördenskull icke öfva något ingripande inflytande på tidsandan samt den af denna härflytande karakteren hos vår tidsålder. Hela tidsåldern förblifver för denna läras förfäktare så främmande, att de ej kunna förstå och sätta sig rätt in uti densamma. De åter, som blifvit fattade i någon mån af den rådande tidsandan, vända sig med ovilja bort ifrån läror, som stå så litet tillsammans med deras öfriga åsigter och idéer. Det närvarande kyrkliga reformationsarbetet är då ej opåkalladt. Det är i sanning hög tid, att kristendomen frigöres från beståndsdelar, som uti närvarande tidsålder ej kunna annat än förhindra den gudomliga sanningens lopp och hämma Guds rikes utbredande, samt återställes till sin ursprungliga renhet.

För bådadera, så väl för Guds rikes extensiva som intensiva tillväxt, är detta ett vilkor. Hvarken liknelsen vid senapskornet, ej heller den vid den i degmassan lagda surdegen kan derförutan närma sig sin fullbordan. Den svaga utbredningsförmåga, kristendomen under loppet af sednare sekler visat, har också icke litet fästat uppmärksamheten. Han har, i synnerlig motsats till de segrar, dem han vann, under det han ännu förföljdes, knappt utbredt sig i någon märkbar mån, sedan man upphört att pre-

dika honom med svärdet. Om han än vunnit något insteg hos vilda folk på Australiens öar och annorstädes, har han ej blifvit omfattad af de folk, som stå oss närmast i odling. Han har ej dragit till sig de midt ibland oss boende judarne och lika litet äfven den store profetens anhängare. Och helt naturligt: de känna honom blott till hans stadgar och kunna icke vilja tillbyta sig de kristnas trosstadgar mot sina egna. Det är ej kristendomen, sådan han finnes utpräglad i de särskilda kyrkosamfundens bekännelseskrifter, utan kristendomen i sin kärna, sådan han utgick från den gudomlige mästaren sjelf, de kunna omfatta. Blott denna motsvarar den universela dragning till Gud, som blifvit nedlagd i alla menniskors natur. Och endast af en protestantism, som går tillbaka till kristendomen i hans kärna och fattar densamma till hans verkliga anda och väsende, kunna de gamla medeltida kyrkosamfunden blifva öfvervunna.

Blott härigenom kan också befrämjas den intensiva tillväxt af Guds rike, som Jesus betecknade genom liknelsen vid surdegen, hvilken en qvinna tog och blandade i tre skeppor mjöl, tilldess det blef alltsammans surt. Derförutan kan det ej genomtränga de kristna folkens seder och samhällslif och derförutan heller aldrig förverkliga det tillstånd af jemväl timlig lycksalighet, som måste uppkomma,

i samma mån Guds rike är förhanden uti ett folks sinnen. Väl kan det icke nekas, att kristendomen redan åstadkommit en ganska stor förmildring i sederna. Hur mycket stå dock icke de kristna folken fram om vår samtids öfriga folk! Den uti kristenheten verkande heliga andan, som, sedan han en gång blifvit utgjuten, aldrig kunnat förqväfvas, det deltagande för likar, den menniskokärlek, rättvisa, sjelfpröfning och all annan dygd, hvartill man städse i kristendomens namn uppmanat, ha aldrig helt och hållet förfelat sina verkningar. Men medan det Guds rike på jorden, hvilket Kristus kommit att upprätta, varit främmande för tänkesättet, och uti sjelfva kristendomens namn jordelifvet blifvit betraktadt såsom blott en förberedelse för ett tillkommande, i hvilket först någon rätt gemenskap med Gud vore menniskan förunnad; medan den stora romerska kyrkan satt den evangeliska fullkomligheten icke uti ett verksamt lif för bröderna i Kristi anda, utan uti tillbakadragenhet från verlden under ett klosterlifs sjelfpålagda späkningar och iakttagelser, och äfven de protestantiska kyrkosamfunden framställt andaktsöfningarna i en dager, som skulle i dem på fornjudiskt vis Guds egentliga tjenst vara innefattad: — kan icke nekas, att ju ej äfven inom den kristna kyrkan det verksamma lifvet, så det enskilda som det offentliga, varit uti sin

mån ställdt utom gudaktigheten, så att, om hon väl öfvat en restriktiv inverkan, dock intet ledande inflytande kunnat utgå från densamma. Det torde icke behöfva visas, hvilket stort fält härigenom varit lemnadt öppet åt sjelfviskheten och materialismen; och endast detta förklarar det stora insteg i tänkesättet, de kunde få, då uti förra seklet de kyrkliga tvångsbanden blefvo lossade. Men utaf detta århundrades läror näras vi, dess afkomlingar, i viss mån ännu. Förvärf, förslappande sinnesnjutningar och andra detta lifvets ändliga förmåner äro derföre, ack så ofta! hela målet för sträfvandet, jemväl bland dem, som representera odlingen, och icke på kristendomen, utan på en af hans anda föga berörd filosofi bygger man sina frihets- och samhällsläror. Men ifrån Gud kan man dock icke vika; medvetandet om honom är härtill för djupt inplantadt hos de kristna folken; och om man väl för ett moment under reaktionens ifver kunnat söka ett nödankare i de gamla troslärorna, kan man dock icke förblifva vid deras torftiga stadgar. Blott i en renad kristendom, sådan han utgick från den gudomlige mästaren sjelf, skall menskligheten finna frid och tillfredsställelse; blott i ett lefverne i Jesu anda skall menniskan finna det mål, som är henne värdigt och skänker kraft och ro åt vår ande. I detta kristendomens ljus skall en ny lag upplåta

sig för anden, den sedliga ordningens lag, samt en ny kraft, den heliga, gudomliga kärlekens kraft, som är all annan kraft öfvermäktig. I lagar, samhällsskick och folkens alla inbördes förhållanden, för hvilka kristendomen hitintills varit nästan fullkomligt främmande, skall medvetandet af denna lag och denna kraft allt mer kungöra sig. I kristendomen skall man omsider erkänna den enda fasta grundvalen jemväl för all medborgerlig frihet så väl som för allt menskligt väl.



